

National strategi for bæredygtige
driftsprogrammer
for frugt og grøntsagssektoren
i Danmark

i henhold til Rådets forordning
1234/2007

version 2, december 2011

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse.....	i
Tabeller, figurer og skemaer	ii
1. Den nationale strategis varighed	1
Proces og partnerskab	2
2. Analyse af situationen samt valg af strategi	3
2.1 Analyse af udgangssituationen	3
Struktur i frugt- og grøntsektoren	4
Udvikling i udbud og afsætning	5
Miljø	9
Gartnerierhvervets produktionsværdi	10
Innovation og forskning	11
Uddannelse og rådgivning	11
SWOT-analyse	12
Opsummering af udgangsanalyse og SWOT	14
2.2. Valg af strategi på baggrund af styrker og svagheder	15
Relevans	16
Sammenhæng	17
Komplementaritet	18
Opstilling af mål og bedømmelse af forventede resultater	19
2.3 Tidligere driftsprogrammers indvirkning	21
Opsummering af resultater 2004 - 2006	22
Konklusion	22
3. Målsætninger for driftsprogrammer og –værktøjer samt resultatindikatorer	24
Støtteberettigede aktioner	24
Indikatorsystemet	28
3.1 Krav vedrørende aktionstyper	30
Afgrensning til EU's andre finansielle instrumenter	31
Afgrensning til søjle II (landdistriktsprogrammet)	31
3.2. Specifik information om aktionstyper	32
3.2.1 Aktioner vedr. produktionsplanlægning	33
3.2.1.1 Erhvervelse af anlægsaktiver	33
3.2.1.2 Andre aktioner	34
3.2.2 Aktioner vedrørende forbedring eller opretholdelse af produktkvalitet	36
3.2.2.1 Erhvervelse af anlægsaktiver	36
3.2.2.2 Andre aktioner	37
3.2.3 Aktioner vedrørende forbedring af afsætning og kommunikationsaktiviteter	39
3.2.3.1 Erhvervelse af anlægsaktiver	39
3.2.3.2 Andre aktioner	41
3.2.4 Forskning og forsøgsmæssig produktion	42
3.2.4.1 Erhvervelse af anlægsaktiver	43
3.2.4.2 Andre aktioner	43
3.2.5 Uddannelsesaktioner	44
3.2.6 Kriseforebyggelses- og krisestyringsforanstaltninger	46
3.2.7 Miljøaktioner	46
3.2.8 Andre aktionstyper	53
3.2.8.1 Erhvervelse af anlægsaktiver	53
3.2.8.2 Andre aktioner	53
4. Udpægelse af kompetente myndigheder og ansvarlige organer	54
5. Overvågnings- og evalueringssystemer	55
5.1 Producentorganisationernes rapporteringsforpligtelser	55
5.2 Overvågning og evaluering af den nationale strategi	56

Bilag I: Analyse af styrker, svagheder og udviklingspotentialer i frugt og grøntsagssektoren	59
Bilag II: Relevant lovgivning for gartnerisektoren	60
Bilag III: Ikke-udtømmende liste over relevante indikatorer efter aktionsform	62
Bilag IV: Tidligere driftsprogrammers indvirkning.....	71

Tabeller, figurer og skemaer

Tabel 1: Arealfordeling.....	4
Tabel 2: Nøgletal for dansk frugt- og grøntproduktion 2004 - 2006.....	5
Figur 1: Dagligt forbrug af frugt og grønt i EU 2005	6
Tabel 3: Årligt forbrug af en række frugt og grøntprodukter.....	6
Tabel 4: Prisudvikling for frugt og grøntsager 2001 - 2006.....	7
Figur 2: Dansk gartneris produktion og værdiskabelse 1966-2005 (2000-priser).....	10
Skema 1: SWOT-analyse.....	12
Tabel 5: Fem overordnede aktionsområder.....	15
Skema 2: Strategiens indikatorer og målsætninger	20
Tabel 6: Anerkendte producentorganisationer i Danmark pr. 1. januar 2008	21
Skema 3: Ikke-udtømmende katalog over støtteberettigede aktioner	25
Tekstbox 1: Eksempel på anvendelse af indikatorer.....	29
Tabel 7: Driftsfondenes investeringer i perioden 2004 - 2006.....	75

1. Den nationale strategis varighed

Nærværende nationale strategi for udfærdigelsen af driftsprogrammer under markedsordningen for frugt og grøntsager udgør en del af det samlede rammeværk og redskab for definering af mål og midler samt monitorering af producentorganisationernes driftsprogrammer i perioden 2009 – 2014.

Det er et EU-forordningsbestemt krav, at der skal udarbejde en overordnet strategi med henblik på at forenkle og udstikke retningslinjerne for driftsprogrammerne, og samtidig harmonisere procedurerne og reglerne med landdistriktprogrammerne.

Den 5-årige tidshorisont er i udgangspunktet fastlagt under hensyntagen til kravet om at producentorganisationernes driftsprogrammer skal være 3 – 5-årige¹, men samtidig betones at strategien kan blive tilpasset på baggrund af en kontinuerlig overvågning og evaluering² af strategiens holdbarhed og resultater.

Det overordnede mål for den nationale strategi er at underbygge målene for den reformerede markedsordning, navnlig at forbedre frugt- og grøntsagssektorens konkurrenceevne, gøre den mere markedsorienteret, reducere kriserelaterede indkomstfluktuationer, øge forbruget og herigennem forbedre den offentlige sundhed samt optimere miljøbeskyttelsen. I rådsforordningen³ er der således angivet specifikke krav til, hvad den nationale strategi skal indeholde:

- a) En analyse af situationen med hensyn til styrker og svagheder og udviklingspotentiale (kapitel 2)
- b) En begrundelse for de valgte prioriteter (kapitel 2)
- c) Vurdering af (tidligere) driftsprogrammer (kapitel 2)
- d) Betingelser for støtte til de obligatoriske miljøforanstaltninger (kapitel 3)
- e) Driftsprogrammets og instrumenters mål samt resultatindikatorer (kapitel 3)
- f) Producentorganisationernes indberetningsforpligtelser (kapitel 5)

Indholdet i nærværende strategi er struktureret efter disse krav og er endvidere opbygget med henvisning til den obligatoriske indholdsfortegnelse⁴.

---

¹ Rådets forordning (EF) Nr. 1234/2007 af 22. oktober 2007 om en fælles markedsordning for landbrugsprodukter og om særlige bestemmelser for visse landbrugsprodukter (fusionsmarkedsordningen).

² Ændringer i den nationale strategi skal foretages før indsendelsen af udkastet til driftsprogrammer i et givet år, jf. Kommissionens forordning (EF) Nr. 1580/2007 af 21. december 2007 om gennemførelsesbestemmelser til Rådets forordning (EF) nr. 2200/96, (EF) nr. 2201/96 og Rådets forordning 1234/2007, art. 57, stk. 4.

³ Rådets forordning 1234/2007, artikel 103f, stk. 2, litra a) og b).

⁴ Kommissionens forordning 1580/2007, bilag VII.

Opdatering, 2011-2012

Efter tre år er der behov for en opdatering af den nationale strategi af flere årsager: erfaringerne fra de første tre år med driftsprogrammer efter strategien bør integreres i strategien, der er i mellemtiden, på europæisk plan, kommet stor fokus på fortolkningen af producentorganisationers formål og hvordan dette afspejles i driftsprogrammer og endelig er ordningens gennemførelsesbestemmelser blevet opdateret i form af kommissions forordning 543/2011 der afløser 1580/2011.

Første del af denne opdatering er implementeret i denne versionen af den nationale strategi af december 2011. Baseret på erfaringerne med disse ændringer og Danmarks evaluering af strategien i 2012 gennemføres en mere vedvarende og gennemgående opdatering ultimo 2012.

Proces og partnerskab

Arbejdet med forberedelsen af en national strategi for frugt og grønsagssektoren er blevet gennemført i 2007 og 2008, herunder med afholdelse af dialogmøder med både frugt- og gartnerierhvervet og gartnerierhvervets brancheorganisation: Dansk Gartneri. På disse møder er frugt og grønt reformen samt nye tiltag blevet præsenteret og diskuteret. Dette ledte op til en egentlig offentlig høringsproces med interessenterne, hvor det foreliggende udkast til den nationale strategi blev behandlet.

Forskningsinstitutionerne Fødevareøkonomisk Institut og Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet ved Institut for Havebrugsproduktion, Årslev under henholdsvis Københavns og Århus Universitet er blevet udpeget til at forestå analysen af udgangssituationen for gartnerierhvervet for så vidt angår både de økonomiske, strukturelle og miljømæssige parametre og indikatorer. Disse institutioner er blevet inddraget for at sikre en videnskabelig og kvalificeret analyse. Disse institutioner er endvidere blevet konsulteret i processen med at konkludere og fastsætte aktionsområder på baggrund af de foretagne analyser.

2. Analyse af situationen samt valg af strategi

Formålet med dette kapitel er at fastlægge en overordnet strategi for driftsfondenes fremtidige investeringer. Overordnet har strategien følgende mål:

- Forbedre producentorganisationernes (PO'ernes) konkurrenceevne
- Styrke PO'ernes position
- Optimere PO'ernes miljøindsats

Udgangspunktet for valget af strategien er en beskrivelse af frugt- og grøntsagssektorens rammevilkår i Danmark. Med udgangspunkt i denne beskrivelse udpeges sektorens styrker, svagheder og udviklingsmuligheder samt de trusler, der forekommer. Dette behandles i [afsnit 2.1](#). På baggrund af denne analyse udpeges aktionsområder hvor det skønnes at producentorganisationerne kan spille en proaktiv og positiv rolle i forhold til de angivne mål.

Udover at de udpegede aktionsområder skal være til gavn for sektoren, skal de også leve op til en række andre krav. Disse krav til producentorganisationernes aktionsområder er forordningsbestemte⁵. Aktionsområderne skal for det første være relevante for PO'erne. Desuden skal aktionsområderne ikke være i indbyrdes modstrid (f.eks. kan meget ambitiøse miljømål forhindre medlemmerne i at producere og sælge frugt og grønt til konkurrencedygtige priser). Derudover skal aktionsområderne komplementere såvel Fællesskabets som nationale programmer på landbrugs- og miljøområdet. Endelig skal der fastsættes målsætninger for hvert aktionsområde. Alle disse forhold beskrives i [afsnit 2.2](#). Dette afsnit indeholder desuden en vurdering af strategiens forventede resultater.

Endelig indeholder kapitlet en evaluering af de gennemførte driftsprogrammer 2004 – 2006. Dette findes i [afsnit 2.3](#).

2.1 Analyse af udgangssituationen

Indholdet i dette afsnit bygger til dels på en sammenskrivning af materialet i ”Analyse af styrker, svagheder og udviklingspotentialer i frugt og grøntsektoren” udarbejdet af Fødevarerøkonomisk Institut primo 2008. Rekvirering af den fulde analyse fremgår af bilag I.

For at sætte en analyse af den danske frugt- og grøntsektor i det rette perspektiv, er der to overordnede forhold, der må fremdrages:

- **Sektorens størrelse:** Sektoren er meget lille i forhold til den samlede landbrugssektor. Hvor den samlede landbrugssektor dækker 60 % af landets areal, udgør frugt- og grøntsektoren kun godt 0,65 % eller ca. 17.000 ha. Der er en vis koncentration af havebrug i bestemte landsdele. Store sammenhængende områder, der overvejende er domineret af denne type produktion, findes ikke i Danmark.
- **Sektorens diversitet:** Frugt- og grøntsektoren består af tre undersektorer:
  - Frugt og bær
  - Grøntsager på friland

⁵ Rådets forordning (EF) Nr. 1580/2007, bilag VII, stk. 2.2

- Grøntsager i væksthuse

Afsætnings- og produktionsforhold varierer meget imellem de enkelte undersektorer. Branchens undersektorer har en vidt forskellig indflydelse på natur- og miljøtilstanden. Et miljøtiltag som f.eks. nedsættelse af CO₂-udledning, kan være relevant i væksthuse, men er fuldstændig ligegyldigt i frugtplantager.

Den danske frugt- og grøntsektor er således på mange måder en kompleks, vidtfaavnende og heterogen sektor:

Den vertikale værdikæde dækker alle led fra forsyning, primærproduktion, engrosafsætning, forarbejdning og til endelig afsætning.

Den horisontale dimension dækker produktionsgrenene frilandsgrøntsager, væksthusegrøntsager, frugt og bær samt champignon. Dertil kommer, at produktionen finder sted på både gartnerier og deciderede landbrug. Endeligt kompliceres det af, at frugt- og grøntsektoren sammen med blomster- og potteplantesektoren er en del af gartnerierhvervet.

Denne delvise sammenblanding med landbrugserhvervet betyder også, at datagrundlaget til tider kan være usikkert, da det i hvert enkelt tilfælde afhænger af, hvordan man definerer og afgrænser frugt- og grøntsektoren.

Miljøindgreb i sektoren vil også fortrinsvis have en meget lokal betydning. Der kan således ikke ændres grundlæggende på f.eks. vandkvaliteten i et bestemt opløbsland eller biodiversiteten i en hel region ved at gennemføre foranstaltningerne i alene frugt- og grøntsektoren.

Den danske frugt- og grøntsektor har dermed både horisontale og vertikale dimensioner, og der optræder både virksomheder, brancher og produkter i sektoren.

Struktur i frugt- og grøntsektoren

Produktionen af frugt og grøntsager sker i dag dels på rene gartneriejendomme og dels på landbrugsejendomme, hvor den tidligere primært skete på gartneriejendomme. Frugt- og grøntsagssektoren udgør en mindre del af det danske gartnerierhverv, idet salgsværdien af sektorens produkter kun udgør 30 % af hele gartnerierhvervets salgsværdi, medens den for potteplanter og afskårne blomster udgør 60 % og for planteskolesektoren 10 %.

Det samlede antal producenter af frugt- og grøntsager er i perioden 1997 til 2006 faldet med godt 10 %. Faldet dækker over en nedgang i antallet af producenter af væksthusegrøntsager og frugt og bær, medens antallet af frilandsproducenter er steget (se tabel 1).

Tabel 1: Arealfordeling

Areal (ha.)			
År	Væksthusegrøntsager	Frilandsgrøntsager	Frugt og bær
1997	137	9.374	7.874
2001	132	9.456	8.447
2004	125	9.635	7.816
2006	108	9.930	8.083

Kilde: Danmarks Statistik.

Strukturudviklingen i frugt- og grøntsagsgartnerierne går – ligesom i hele jordbrugssektoren i retning af færre men større bedrifter, og i perioden 1980 til 2006 er antallet af frugt- og grøntsagsgartnerier faldet med ca. 2/3 (68 %) nemlig fra 1.550 til 525.

Denne udvikling er på mange måder positiv. De større producenter kan lettere efterleve de store detailkæders krav om forsyningsikkerhed, store partier og en ensartet kvalitet. Tallene dækker dog over en skævhed i strukturudviklingen. Der er fortsat en række mindre producenter i erhvervet. Disse aktører har sværere ved at leve op til detailkædernes krav. Endvidere har de seneste årtiers mange lukninger af gartnerivirksomheder gjort bankerne usikre på denne type virksomheder. Det kan således være vanskeligt at opnå lån til nyetablering, forbedringer og istandsættelser. En meget stor del af denne type virksomheder har typisk en ældre ejer. Her gør beskatningsforholdene et generationsskifte meget bekosteligt. Der må derfor forventes yderligere afvandring fra erhvervet.

For gartnerierhvervet som helhed gælder det at ca. 20 % af virksomhederne står for ca. 80 % af den samlede omsætning. De resterende 80 % af virksomhederne har pga. ovennævnte forhold svært ved at øge omsætningen.

Udvikling i udbud og afsætning

Udviklingen i den danske produktion, import, eksport og selvforsyningsgrad for en række vigtige grønt- og frugtprodukter fremgår af tabel 2.

Tabel 2: Nøgletal for dansk frugt- og grøntproduktion 2004 - 2006

Gns. 2004 - 2006	Produktion (tons)	Import (tons)	Eksport (tons)	Forbrug (tons)	Selvforsyningsgrad (%)
Spids-, hvid- og rødkål	22.871	9.909	1.335	31.445	73
Blomkål og broccoli	6.041	13.831	438	19.434	31
Porrer	5.725	6.284	298	11.711	49
Rødbeder	6.394	5.027	1.524	9.897	65
Gulerødder	64.910	11.864	4.318	72.455	90
Løg	53.898	14.804	12.977	55.725	97
Salat i alt	10.074	33.480	2.507	41.047	25
Kinakål	3.365	8.755	502	11.618	29
Tomater	18.653	162.926	11.023	170.555	11
Agurker	16.653	29.775	1.065	45.363	37
Champignon	10.946	9.879	5.148	15.677	70
Æbler					
Æbler	34.130	68.333	15.077	87.386	40
Pærer					
Pærer	9.378	27.476	529	36.326	26
Surkirsebær					
Surkirsebær	12.003	2.621	2.341	12.283	100
Solbær					
Solbær	7.824	836	917	7.743	101
Ribs					
Ribs	1.840	71	276	1.635	115
Jordbær					
Jordbær	5.492	18.617	2.141	21.967	25

Kilde: Danmarks Statistik.

Som det fremgår af tabellen, er grøntsektoren primært hjemmemarkedsorienteret. Nettoimporten er betydelig, og selvforsyningsgraden er generelt under 100. Betragtes samlet den seneste 10 års periode (1996/97 til 2006), har selvforsyningsgraden generelt været faldende.

Frugtsektoren er ligeledes primært hjemmemarkedsorienteret, men i modsætning til grøntsektoren er der en række produkter (surkirsebær, solbær og ribs), hvor selvforsyningsgraden er 100 eller over. Selvforsyningsgraden for æbler og pærer har været faldende i den sidste 10 års periode, medens den har været stigende for jordbær og stabil for øvrige produkter.

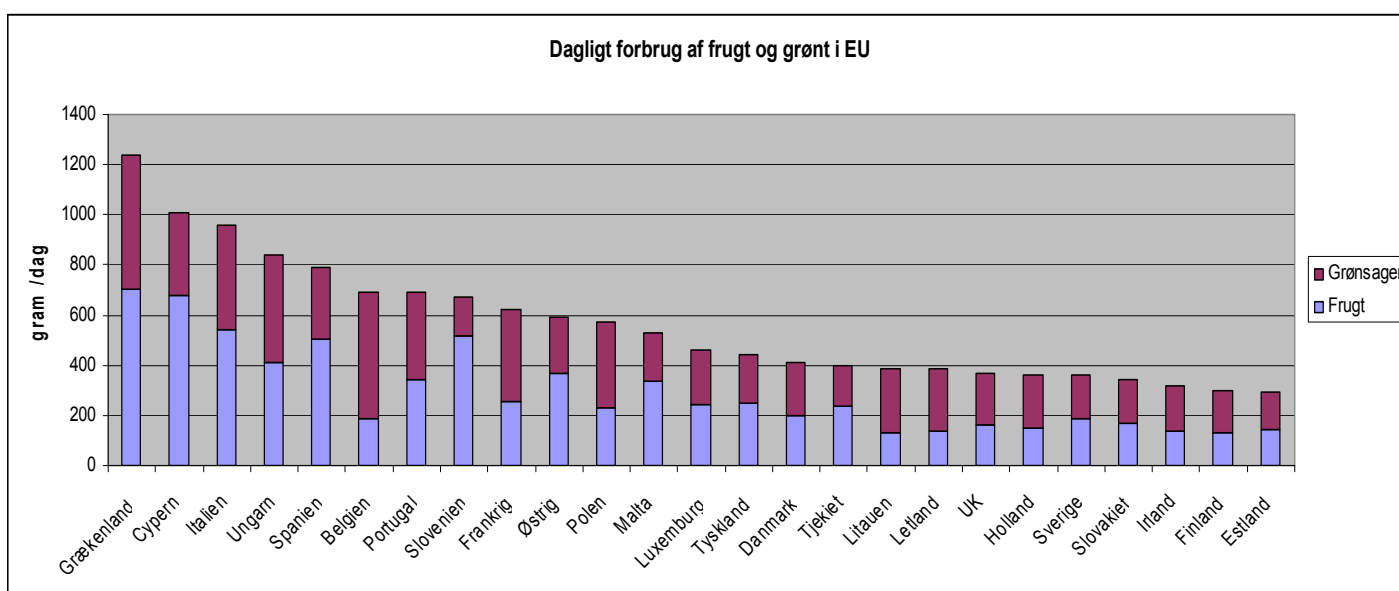

Generelt er der en tendens til at selvforsyningsgraden er faldende, undtagen for produkter hvor forbrugerne er særligt interesserede i netop danske produkter (f.eks. jordbær). Denne tendens skyldes dels en faldende mængde af danske udbydere, men også øget konkurrence fra udlandet, der kan tilbyde store partier til konkurrencedygtige priser.

Forbrug af frugt og grønsager

Forbruget af frugt og grønsager på EU-plan i 2005, var i alt på 600 gram om dagen; fordelt i gennemsnit på 300 gram frugt og 300 gram grønsager (se figur 1). I Danmark var forbruget i henhold til informationer fra Freshfel Europe (*European Fresh Produce Association*) på ca. 400 gram om dagen, svarende til WHO's anbefaling for dagligt forbrug, men væsentligt lavere end i mange af de andre medlemslande i EU. Grækenland har det højeste forbrug med 1250 gram om dagen.

Figur 1: Dagligt forbrug af frugt og grønt i EU 2005

Kilde: Freshfel processed figures.

Det årlige forbrug af en række udvalgte frugter og grønsager i Danmark⁶, fremgår af tabel 3. Når det danske forbrug er vist som kg. pr. år, skyldes det, at der her opereres med enkeltprodukter og ikke hele grupper af produkter (frugt og grønsager), opgørelser for disse er ikke foretaget.

De danske husholdningers forbrug af de i tabel 3 nævnte frugter og grønsager er generelt steget i den pågældende periode. Dette gælder ikke mindst for væksthusholdningerne tomat, agurk og salat hvor forbruget i perioden 2000 til 2006 er steget med op til 20 %.

For frilandsgrønsagerne har der været større udsving i forbrugsudviklingen, idet den procentvise stigning for løg og blomkål/broccoli er omkring 30 %, for gulerødder, rødbeder og kål i alt er stigningen mellem 10 og 20 %. For kinakål har der været en direkte tilbagegang, og for øvrige produkter har der været en udvikling mellem 0 og 10 %.

⁶ Det danske forbrug er kun tilgængeligt som årligt forbrug og for den anførte række af udvalgte frugter og grønsager.

For frugt gælder, at der for æbler og pærer i perioden 2002 til 2006 har været en stigning i forbruget på ca. 40 %, medens udviklingen for kirsebær og jordbær i perioden 2003 til 2006 har været en meget høj forbrugsstigning, men på et ret lavt niveau.

Tabel 3: Årligt forbrug af en række frugt og grøntprodukter

Forbrug kg./pers./år	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Tomater	24,5	27,1	28,8	29,3	31,7	32,4	30,7
Agurker	6,8	6,7	7,5	7,3	7,8	8,6	8,6
Salat	7,3	5,8	5,9	6,1	6,5	8	8,5
Kål i alt	10,9	9,9	10,7	10,9	11,3	11,9	12,3
Spids-hvid- og rødkål	5,7	5	5,2	5,7	5,7	5,7	6,1
Rosenkål	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2
Blomkål og Broccoli	2,6	2,6	2,9	3	3,3	3,5	4
Kinakål	2,4	2,1	2,4	2	2,1	2,4	2
Porrer	2,2	2,2	2,2	2	2,1	2,1	2,3
Rødbeder	1,4	1,5	1,4	1,6	1,9	1,8	1,7
Knoldselleri	0,8	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8
Gulerødder	11,4	12,1	12,1	11,8	12,9	13,4	13,9
Løg	7,4	7,5	6,9	9,4	9	10,9	10,6
Æbler	n.d.	n.d.	26,8	67,1	51,3	53,9	49,1
Pærer	n.d.	n.d.	4,2	5,2	6,6	7,8	6,9
Kirsebær sur og sød	n.d.	n.d.	n.d.	0,2	1,4	0,6	1,9
Jordbær	n.d.	n.d.	n.d.	1	2,9	3	2,8

Kilde: Danmarks Statistik.

Udviklingen i forbruget af frugt og grønsager er sket i en periode med stigende indkomster, men selv med fortsatte stigninger i husholdningernes disponible indkomster, kan man ikke forvente, at dette vil medføre tilsvarende stigninger i forbruget af frugt og grønsager. Det gælder for basale fødevarer, at der er en relativt lille efterspørgselsvækst for sådanne produkter, idet man som bekendt kun kan spise sig mæt én gang. Imidlertid er det muligt, at den bevidsthed der er i befolkningen om frugt og grønsagers gavnlige indvirkning på sundhed og forebyggelse af livsstilssygdomme, kan fremme husholdningernes forbrug af disse produkter.

Herudover er der en stadigt stigende efterspørgsel efter økologiske frugter og grønsager. Detailomsætningen af økologisk frugt er fra 2003, hvor den var 82 mio. kr., steget til 174 mio. kr. De tilsvarende tal for grønsager er en stigning fra 230 mio. kr. til 327 mio. kr.

Overordnet set er forbruget af frugt og grøntsager altså inde i en potentielt gunstig udvikling. Den stigende fokus på sund livsstil og miljøvenlig produktion åbner for en række udviklingsperspektiver. Der skal dog investeringer på både produktions- og afsætningsiden til for at realisere dette potentiale.

Prisudvikling

En detaljeret oversigt over prisudviklingen for frugt og grønsager kan ikke fremlægges med det foreliggende statistiske materiale, men i tabel 4 er prisudviklingen repræsenteret for frugt og grønsager sammenlignet med prisudviklingen for alle landbrugets salgsprodukter.

Tabel 4: Prisudvikling for frugt og grøntsager 2001 - 2006

	Vægte	2001	2002	2003	2004	2005	2006*
	pct.	2000 = 100					
Landbrugets salgsprodukter I alt	100,0	107,5	97,4	94,6	96,2	96,4	98,8
Væksthusgrøntsager	0,7	99,6	100,4	108,5	111,1	122,6	132,0
Frilandsgrøntsager	0,7	134,9	143,1	147,5	135,8	127,2	139,7
Champignon	0,2	96,7	96,7	81,6	79,7	80,8	76,0
Frugt og bær	0,4	112,5	121,8	141,3	140,6	119,2	100,4

Kilde: Danmarks Statistik

Medens priserne for landbrugets salgsprodukter i alt er faldet med godt 1 procent i perioden 2000 til 2006, har prisudviklingen for frugt og grønt generelt været stigende. Udviklingen for væksthusgrønsager har efter et svagt fald i 2001 været jævnt stigende op til 32 % i 2006. For frilandsgrøntsager steg priserne kraftigt i starten af perioden, for derefter at falde igen i årene 2004 og 2005, og kom igen i 2006. Prisudviklingen for champignon viser et relativt jævnt fald på 24 % over perioden. For frugt og bær har prisudviklingen varierer meget over perioden, men ender i 2006 på samme niveau som i 2000.

Handel og afsætningsmønster

Som det fremgår af tabel 2, er den danske produktion af de væsentligste frugt- og grønsagsprodukter primært hjemmemarkedsorienteret. Nettoimporten er betydelig, og selvforsyningsgraden er generelt under 100, dog med enkelte undtagelser inden for frugtsektoren.

Afsætning af de dansk producerede frugter og grønsager sker for ca. 50 % vedkommende via de 8 godkendte producentorganisationer (PO'er), medens den resterende halvdel afsættes på forskellig måde, det være sig ved direkte afsætning til detailhandel og grossister, salg på markeder, ved stalddørssalg og i nogen grad til forarbejdningsindustrien. Fordelingen af afsætningen på de enkelte salgskanaler for denne del er ikke kendt. Det ligger dog fast at en meget stor del af den danske produktion går til detailhandlen, enten direkte eller via en grossist/producentorganisation.

En vigtig faktor i den forbindelse er detailkædernes stadig større prispåvirkning (markedsstyrke). Både på dansk og på europæisk plan er detailhandelen væsentligt mere koncentreret end både producenter, forarbejdningsindustri og grossister. Dette medfører, at få store detailvirksomheder står overfor mange mindre grossister, forarbejdningsvirksomheder og producenter. Dette giver detailkæderne mulighed for at spille de forskellige aktører ud imod hinanden, i vidt omfang presse priserne, kræve støtte til markedsføring, etc. Samtidig er kæderne i stigende omfang blevet internationalt orienteret. De store kæder som Carrefour og Wal-mart har udviklet sig til multinationale selskaber. Dette gælder også danske kæder som f.eks. Netto. For detailkæderne medfører denne udvikling betydelige fordele i form af f.eks. nye stor-

driftsfordele og nye forsyningskanaler. For danske producenter, grossister og forarbejdningsindustrier betyder denne udvikling imidlertid mindre vækst og mindre indtjening.

Fra PO'ers/producenters/industriens synspunkt er der flere handlemuligheder:

- **Indbyrdes samarbejde mellem producenter/grossister og industri:** Hvis de forskellige operatører samarbejder, kan de yde detailkæderne et kvalificeret modspil. Dette kan ske ved produktudvikling, oprettelse af private labels, fusioner, etc.
- **Indlede samarbejde med detailkæderne:** Kæderne er ofte interesserede i en eller anden form for samarbejde. Dette kan være fælles udviklingsprojekter, længerevarende kontrakthandel, delejerskab, etc.
- **Satsning på nicheområder:** Visse produkter som f.eks. danske asparges eller ramsløg er udprægede nicheprodukter, hvor der ikke er særlig stor konkurrence fra udlandet. Her kan danske producenter have en konkurrencemæssig fordel. En del detailkæder efterspørger netop sådanne produkter for at styrke deres profil.

Uanset hvilken af de tre modeller, der vælges er nøglebegrebet i denne sammenhæng bedre horisontal og vertikal integration. Producenter, PO'er og industrien kan dels overveje et indbyrdes samarbejde og dels være mere opmærksomme på detailkædens ønsker og behov.

Miljø

Ved produktion af frugt og grøntsager påvirkes miljøet. Produktionen er generelt intensiv med et stort forbrug af vand, energi gødning og pesticider. Miljøbelastningen sker væsentligst i form af kvælstofudvaskning til grund- og overfladevand samt ved emission af drivhusgasser ved produktion af varme til opvarmning af væksthuse. Andre områder, hvor der kan ydes en væsentlig indsats for miljøet er vandbesparelser og affaldshåndtering.

- **Opretholdelse af vandkvaliteten:** Den meget intensive drift i frugt- og grøntsektoren er ensbetydende med, at forbruget af såvel gødning og pesticider er meget højt. Dette betyder, at sektoren visse steder kan forårsage en betydelig punktforurening. En nedsættelse af såvel kvælstof- som pesticidforbrug i gartnerisektoren vil derfor i høj grad gavne vandkvaliteten. Ydermere relaterer denne målsætning sig til et rent driftsteknisk aspekt, der kan løses ved tiltag på selve bedrifterne. Det ligger derfor lige for at støtte producenterne i at nedsætte forbruget af kvælstof og pesticider.
- **Bæredygtig udnyttelse af vandressourcer:** Effektiviteten af vanding kan sættes betydeligt i vejret med investeringer i ny teknologi. Hidtil har der ikke i Danmark været noget stort incitament til at benytte denne teknologi, da der er store mængder vand til rådighed. Desuden er der mange praktiske forhindringer ved at anvende bedre vandingssystemer, bl.a. fordi grøntsagskulturene på friland normalt har en ganske kort dyrkningsperiode. Det skal dog understreges, at metoderne findes og anvendes i flere lande.
- **Nedsættelse af emissioner af drivhusgasser:** Produktion af frugt- og grøntsager i væksthuse forudsætter af klimatiske årsager et meget højt energiforbrug, hvis der skal kunne produceres i størstedelen af året. Der kan dog ved investeringer i nyt udstyr opnås betydelige reduktioner i emissionerne. Derfor er denne opgave relevant for PO'erne.
- **Reduktion af affaldsmængderne:** Der genereres forholdsvis store mængder affald i alle led af produktionen af frugt og grønt. Erhvervet kunne bidrage til at

nedsætte miljøkonsekvenserne af disse affaldsmængder ved helt eller delvist at overgå til mere miljøvenlig emballage. Ligeledes kunne selve omfanget af det genererede affald nedsættes ved at benytte materialer der kan genanvendes/genbruges.

Det bør understreges, at den danske frugt- og grøntsektor allerede har gjort en massiv indsats på dette område. Således er f.eks. forbruget af pesticider i frugtavl langt lavere end i andre europæiske lande. Dette medfører på den ene side byrder for sektoren, da sådanne tiltag medfører større omkostninger. På den anden side har det resulteret i en ikke uvæsentlig forbrugerpræference. Forbrugerne er således villige til at betale en merpris for danske produkter.

Gartnerierhvervets produktionsværdi

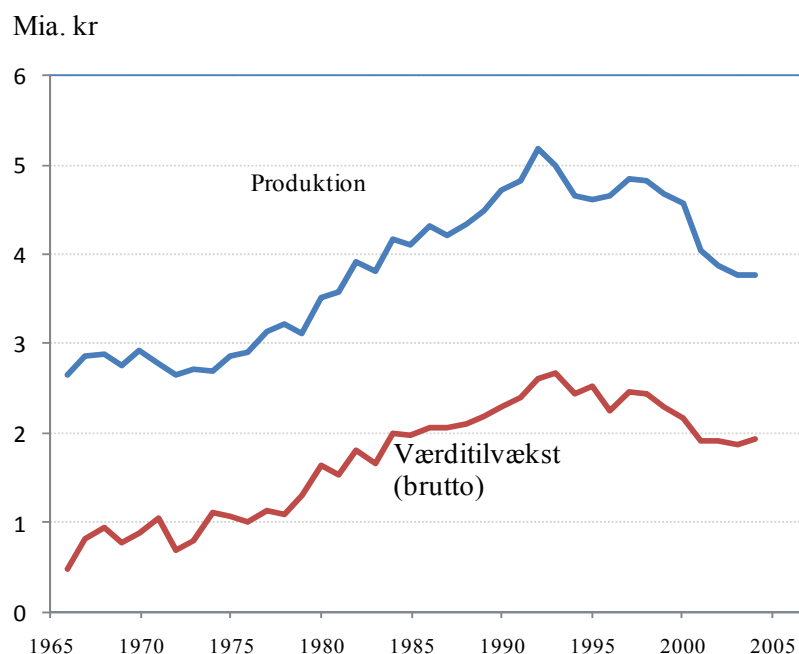
En række af de ovenfor nævnte faktorer er positive for gartnerierhvervet: Stigende priser, stigende forbrug, forbrugerpræference samt udviklingsperspektiver såsom økologi og sundhed. På trods af dette er den overordnede udvikling af sektoren ikke gunstig.

Gartnerierhvervets placering i samfundsøkonomien kan illustreres ud fra den produktionsværdi, som erhvervet skaber.

I løbet af de seneste år har den årlige produktionsværdi ligget i størrelsesordenen 4-4½ mia. kr.

Den danske gartneriproduktion under ét havde pæne vækstrater i 1970'erne og 1980'erne og frem til midten af 1990'erne, hvor væksten aftog, og der har siden været en næsten konstant nedgang. Nedgangen gælder både produktionen og værditilvæksten i erhvervet, jf. figur 2.

Figur 2: Dansk gartneris produktion og værdiskabelse 1966-2005 (2000-priser)

Kilde: FØI beregninger på grundlag af Danmarks Statistik (2008).

Som det kan aflæses af figur 2, er produktionsværdien faldet med 25 pct. siden starten af 1990'erne. Såfremt udviklingen i 1980'erne havde fortsat, ville produktionen have været omtrent dobbelt så stor som i dag. Der er dermed et betydeligt "efterslæb". Figuren antyder dog, at kurven ser ud til at være knækket, og at nedgangen i de aller-seneste år er standset.

Årsagerne til faldet i produktionsværdien for især frilandsgrøntsager samt frugt og bær er mange:

- **Konkurrencepres fra udlandet:** Sektoren har været udsat for et relativt stort konkurrencepres fra udenlandske producenter. Det gælder især Holland, Syd- og Østeuropa samt andre verdensdele.
- **Høje omkostninger til løn:** De danske lønninger er gennemgående højere end hos de væsentligste konkurrenter. Til en vis grad kompenseres der for dette med høj mekanisering. Udbyttet pr. areal, pr. arbejdskraftenhed m.m. er derfor generelt højt i Danmark.
- **Høje energipriser:** På grund af klimaet er det nødvendigt med store mængder energi til drivhusproduktionen i Danmark, hvilket i samspil med høje priser bevirker at energi i Danmark udgør en væsentlig omkostning. Dette kan til en vis grad imødegås ved investeringer i ny teknologi.

De store danske producenter kan klare disse udfordringer. Det kan dog ikke udelukkes at en del af de mindre producenter i årene fremover må lukke pga. af disse faktorer.

Innovation og forskning

I det foregående er det blevet påpeget, at der er væsentlige perspektiver i udviklingen af produkter, der tilgodeser f.eks. sundhed og miljø. Desuden blev det i foregående afsnit påpeget, at en del af de konkurrencemæssige ulemper erhvervet lider under, kan imødegås vha. ny teknologi. Sektorens fremtid afhænger i høj grad af om den kan udnytte disse muligheder. Alle disse tiltag kræver dog investeringer og forskning. Endvidere skal de integreres i produktionen. Dette kan være ret bekosteligt for den enkelte producent. I tilgift hertil er sådanne investeringer ofte forbundet med en betragtelig usikkerhed. Det er således vanskeligt at dokumentere den fremtidige værdi. Der findes kun få virkelige succeshistorier. Eftersom dele af sektoren for øjeblikket har det økonomisk vanskeligt er denne type investeringer ikke attraktive.

En anden barriere er den sparsomme forskning på området. Megen nytænkning og innovation stammer direkte fra forskningsresultater. Gartnerierhvervet er ikke noget stort erhverv. Det er derfor heller ikke noget stort forskningsområde. Der eksisterer dog en del forskning på området. Det er muligt at kontakten mellem erhverv og forskning kan udbygges med henblik på øget videndeling.

Uddannelse og rådgivning

Området er allerede veludviklet i Danmark. Uddannelsesniveaue er generelt højt hvilket sikrer en god omstillingsevne. Der er også en velfungerende rådgivningstjeneste, der er med til at videreformidle ny viden.

Som allerede nævnt er der stor forskel på indtjeningsevnen i sektoren. Et forholdsvis lille mindretal står for langt størsteparten af indtjeningen. Det er muligt at efteruddannelse og rådgivning vil kunne råde bod på noget af denne skævhed, samt gøre producenterne opmærksomme på det udviklingspotentiale, der ligger i f.eks. sundhed og økologi.

SWOT-analyse

På baggrund af ovenstående redegørelse kan der konkluderende opstilles en SWOT-analyse (styrker, svagheder, muligheder og trusler). Redegørelsen og analysen forefindes i sin fulde ordlyd i Fødevarerøkonomisk Instituts: ”Analyse af styrker, svagheder og udviklingspotentialer i frugt og grøntsektoren”, april 2008. Rapporten kan rekvireres hos FødevarerErhverv (bilag I).

Skema 1: SWOT-analyse

Styrker

Velfungerende rådgivningstjeneste til rådighed

Høj effektivitet, stigende og høj mekanisering Udbyttet pr. areal, pr. arbejdskraften m.m. er højt. Som defensiv reaktion på høje lønomkostninger er gennemført høj mekaniseringsgrad

Friskhed af produkterne og levering til tiden sikres gennem geografisk tæt kontakt til markedet og et veludviklet distributivsystem.

Klima - erhvervet har klimamæssige styrker m.h.t. vandingmuligheder og i ofte også fordel af det danske klima, m.h.t. temperatur, daglængde og skadedyrstryk.

Lave pesticidindhold - præference -dansk frugt og grønt har dokumenteret og anerkendt status som produkter med et meget lavt indhold af pesticidrester, og danske forbrugere har præference for dem, hvad der kan sikre en vis merpris.

Fokus på reduceret energi-anvendelse - dermed kan en vigtig fremtidig konkurrenceparameter være opbygget.

Evne til at håndtere miljøkrav – konkurrencemæssig styrke m.h.t. at overholde og dokumentere miljøkrav. Dokumenteret sporbarhed bliver dermed en styrke.

God omstillingsevne - ny viden spredes relativt hurtigt og effektivt. Muliggør hurtig omstilling til nye vilkår. Højt uddannelsesniveau med til at sikre en god tilpasnings- og omstillingsevne.

Samspil med offentlige myndigheder på områderne; innovation, kontrol, styrkelse af erhvervets konkurrenceevne, strategiske indsatsområder m.m. er godt.

Økologisk produktion - god kompetence m.h.t. økologisk produktion. Troværdighed stor. Opbygget god infrastruktur, og

Svagheder

Omkostninger - omkostningsniveau væsentligt over lande i Sydeuropa. Løniveau i DK blandt de allerhøjeste i Europæisk gartneri.

Arbejdskraftens tilgængelighed - mangel på arbejdskraft i sektoren, skyldes dels mindre årgange, og dels gartnerierhvervets udfordring mht. attraktivitet.

Energi og klima - energimæssig svaghed: varme-krævende produkter, højt energiforbrug og høje energiomkostninger.

Jord, anlæg m.m. - etablerings- og investeringsomkostninger er høje i forhold til flere andre lande i Europa.

Geografisk afstand til nye europæiske kunder - ekspansion til nye udenlandske kunder besværlig pga. geografisk afstand, - barriere for yderligere vækst og ekspansion.

Lille erhverv – mange selvstændige aktører

Høj gennemsnitsalder - generationsskifte-problemer – gns. alder over 50, giver problemer med generationsskifte. Kraftig afvandring. Utilstrækkelig tilgang, beskatning ved generationsskifte.

Nedlukning af virksomheder i frugt- og grøntindustrien pga. dårlig indtjening

For svag integration/samarbejde med detaileddet ofte opbygges længerevarende samarbejde med detaileddet om produktudvikling, logistik, markedsføring m.m. Gartnerisektoren har endnu ikke optimeret dette samarbejde med detaileddet.

Omfang af forskning og udvikling - forskning og udvikling i sektoren er beskedent, svækker konkurrenceevnen på sigt. Brug for øget indsats inden for både proces- og produktudvikling.

afsætningen er velfungerende.

God infrastruktur og vertikal integration - bl.a. pga. høj grad af andelseje sikres god infrastruktur og vertikal integration. Leveringspligt øger sektorens konkurrencekraft og stabilitet.

Kontraktproduktion mellem gartnerierne og engrosledet - traditionelt "ursalg" afløses i stigende omfang af kontraktandel. Giver forudsigelighed, sporbarhed og forbedret vertikal integration.

Stigende konsolidering i engrosledet - kraftig strukturudvikling og konsolidering gennem de seneste årtier i engrosledet og i frugt- og grøntsagsindustrien.

Muligheder

Øget markedsvækst og efterspørgsel - kan ikke umiddelbart forvente større stigning i markedsvækst eller efterspørgsel i DK eller i nabolande. Sandsynligt, at "kurven igen knækker" i takt med stigende velfærd og information og bevågenhed om livsstilssygdomme, sund mad, sundhed og velvære.

Sundhed og sundhedskampagner - øget fokus på sundhed, sundhedskampagner, kampagner mod fedme etc. vil øge efterspørgslen efter frugt og grønt.

Differentieret moms - differentieret moms, hvor sundere fødevarer pålægges en lavere moms, vil evt. gavne efterspørgslen efter frugt og grøntsager.

Stigende efterspørgsel efter økologisk frugt og grønt - stærk placering i både dansk og europæisk perspektiv, m.h.t. økologisk frugt og grønt. Stigende efterspørgsel → muligheder for at ekspansion m.h.t. både produktion og afsætning.

Direkte salg - gårdbutikker o.l.

Den øgede efterspørgsel efter special- og kvalitetsprodukter øger efterspørgslen efter den ægte, rene, uindpakkede vare med den gode historie

Samarbejde med detailkæder

Etablering af længerevarende strategisk samarbejde med detailkæder om produktudvikling kan udvikles.

Offentlige tiltag for at øge sektorens konkurrenceevne

Med gradvis ophør af EU's traditionelle støtter, må en konkurrenceevneforbedrende erhvervs politik tage udgangspunkt i andre parametre. Som i højere grad er foreneligt med principperne i WTO.

Understøtte PO'ernes fælles tiltag

Øget anvendelse af støtteordninger til PO'er vil være med til at videreudvikle sektoren og dens fremtidige konkurrenceevne, og samtidigt etableres en stærkere markedsmæssig placering over for især aftagerne.

Innovationsstøtteordninger

Vidensspredning fra forskningsinstitutioner

Innovationsproblemer - innovation en væsentlig forudsætning for fremtidig konkurrenceevne, men der kan være flere indbyggede barrierer og problemer:

Værdi vanskeligt at dokumentere og synliggøre; Resultatet kan være svært at beskytte; For få gode succes-historier; Investering ofte nedprioriteret i lavkonjunkturer.

Generel for svag økonomisk troværdighed i forhold til långivere - långiverne tilbageholdende med vidtgående lånearrangementer, pga. tidligere erfaringer. Sektoren generelt svært ved at tiltrække risikovillig kapital og lånekapital.

"Skæv" strukturudvikling - 20 pct. største gartnerier (af alle gartnerier) har over 80 pct. af samlet omsætning.

Trusler

Miljø-, energi- og klimaomkostninger - Erhvervet kan pålægges yderligere omkostningsfuld national regulering på miljø-, klima- og energiområdet uden mulighed for at overvælte omkostningerne på efterfølgende led i værdikæden.

Stigende magt i detailledet - Detailkædernes magt forventes at stige i de kommende år i takt med detailhandelns øgede konsolidering, globalisering og samarbejde via globale strategiske alliancer.

Private labels - Detailkæder bruger i stigende grad private labels. Dermed undertrykkes fremstillings-erhvervenes egne mærkevarer, og det bliver vanskeligere for erhvervet at fastholde egne unikke kvalitetsfordele. Detailhandlen sætter deres egne standarder og kan nemmere skifte leverandører for at få de billigste leverancer.

Yderligere import fra sydlige lande - import af frugt og grønt stigende i en længere periode. For den danske sektor risiko for, at den vil stige fremover. Det gælder fra områder som Holland, Sydeuropa, Central og Østeuropa og Andre verdensdele.

Globalisering gør høje danske omkostninger mere problematiske - globalisering og liberalisering vil øge den internationale handel. Konkurrencepresset vil især ramme den danske frugt- og grøntsektor på områder, hvor der allerede er en omkostningsulempe i forhold til de udenlandske konkurrenter.

Højere kornpriser - højere kornpriser kan få frilandsgartnerne til at skifte fra grøntsager til korn - og tilsvarende få unge mennesker til at vælge planteavl frem for gartneriproduktion.

Genteknologi - genteknologi kan måske give kvalitetsforbedringer, som bliver forbeholdt gartnerne uden for Danmark eller uden for EU pga. lokale eller nationale forbud mod GMO. GMO med henblik på f.eks. langtidsholdbar frugt og grønt m.m. kan blive en trussel mod den danske produktion. Også inden for planteværn kan GMO give danske gartnerne en konkurrencemæssig ulempe.

Flere færdigretter, udespisning og foodservice -

Målrettet samarbejde mellem forskningsinstitutioner og F+G branchen kan give en bedre vidensspredning. Kan give mulighed for bedre og hurtigere kommerciel udnyttelse af ny viden.

Skolefrugt-ordninger

Videreudvikling af skolefrugtordningen kan øge efterspørgslen - og på sigt skabe større efterspørgsel.

Optimering af infrastrukturen

Via en stadig optimering af infrastrukturen kan producenterne/PO'erne reducere omkostninger og energiforbrug.

Ligestilling med landbrug mht. EU-støtte

Udvikling af teknologi og arbejdskraftbesparelse

Videreudvikling af ny teknologi, til billiggørelse og effektivisering af arbejdskrafttunge processer kan løse flere problemer på én gang.

udviklingen går kraftigt i retning af flere færdigretter, ude-spisning, foodservice m.m. - dvs. øget forædling af fødevareråvarerne. Dermed kan råvarekvaliteten i visse tilfælde blive mere usynlig, og dermed vil danske kvalitetsfortrin inden for frugt og grøntsager blive svagere i markedsføringen.

Opsummering af udgangsanalyse og SWOT

På grund af sammenlægninger og samarbejde mellem detailkæder kan den danske frugt- og grøntsektor komme under stigende økonomisk pres, hvis detailindkøberne i endnu højere grad vil kunne diktere prisen på primærprodukterne. Det kan medføre, at den fremtidige udvikling af sektoren hæmmes. Støtte til fælles tiltag inden for følgende områder kan derfor særligt anbefales:

1. **Rådgivning og uddannelse:** Der er i dag en velfungerende rådgivningstjeneste i sektoren, som, evt. i samarbejde med de statslige forskningsinstitutioner, bør udvikles yderligere, samt ved PO'ernes mellemkomst udnyttes optimalt af alle sektorens producenter. En sådan optimal anvendelse af konsulentsystemet, vil også fremme producenternes omstilling til at dyrke de bedste og af forbrugerne mest efterspurgte produkter.
2. **Rationaliseringer af produktionen:** Effektiviteten i sektoren er høj og der er en stor og stigende grad af mekanisering, som bør videreudvikles. Udviklingen af teknologi og arbejdskraftbesparende teknikker bør støttes, idet sådanne tiltag vil medvirke til at reducere arbejdskraftbehovet, som er et af sektorens store problemer. Med et mindre arbejdskraftbehov, vil det også være muligt i nogen omfang at imødegå de problemer der er i sektoren med at skaffe arbejdskraft, øge effektiviteten og i forbindelse med generationsskifter.
3. **Miljøtiltag:** For så vidt angår især væksthusektoren, men også andre grene af frugt og grøntsagssektoren, bør der sættes fokus på energianvendelsen, således at der gennem besparelser på både opvarmning og øvrige energikrævende foranstaltninger sker en reduktion af CO₂ udledningen, samt en reduktion i driftsomkostningerne. Frugt og grøntsektoren bør, gennem fortsatte bestræbelser på at minimere pesticidindholdet i sektorens produkter, fortsætte bestræbelserne på at fastholde og udbygge det gode image som erhvervet har i forhold til forbrugerne, idet dette er én af muligheder for at fastholde den præference som hidtil har sikret et lidt højere prisniveau end det der opnås for importerede produkter. Ligeledes bør sektoren i den udstrækning det er muligt - produktionsmæssigt og økonomisk - udvide produktionen af økologiske produkter, idet de er meget eftertragtede af forbrugerne.

4. **Optimere markedsføring og afsætning:** Sektoren bør ligeledes, i den udstrækning det er muligt, forøge samspillet med de større detailkæder, som i dag er de markedsførende på detailsalget af friske frugter og grøntsager, så afsætningen sikres ved længerevarende kontrakter. En af forudsætningerne for dette er, at PO'erne er store nok til at matche kædernes behov for store mængder, og det kan betyde, at PO'erne er nødt til at overveje et tæt samarbejde, eller eventuelt kan direkte fusioner overvejes. Det relativt lille marked for frugt og grøntsager i Danmark kan også søges forøget gennem en målrettet salgsfremmeindsats fra sektorens side. I denne sammenhæng er det væsentligt, at erhvervet står samlet, idet mange små (mindre) tiltag på dette område ikke har den fornødne effekt. Herudover, bør de allerede eksisterende samarbejder, som for eksempel 6 om dagen, fortsættes, og hvis muligt - med forøget styrke.
5. **Innovation og forskning:** Der er ingen tvivl om at både innovation og forskning spiller en vigtig rolle både når produktion og afsætning skal rationaliseres, men også når der skal satses på nye områder som sundhed og miljø. Dette er dog en opgave, der kun vanskeligt kan løftes af PO'erne alene.

2.2. Valg af strategi på baggrund af styrker og svagheder

Formålet med dette afsnit er at udpege de områder, hvor indgreb forventes at medføre den største værditilførsel, samt hvor støtte til producentorganisationerne skønnes at ville forbedre sektorens konkurrenceevne, styrke producentorganisationerne og deres miljøindsats. Udgangspunktet for denne udpegnings er foregående afsnits analyse af den nuværende situation i frugt- og grøntsektoren.

Tabel 5: Fem overordnede aktionsområder

<ul style="list-style-type: none">
• Fokus på produktion
• Fokus på afsætning
• Fokus på uddannelse og rådgivning
• Fokus på optimeret håndtering af miljøpåvirkninger
• Fokus på innovation
--

Når der skal udpeges særlige aktionsområder, er det ikke kun sektoren og dens behov, der er udslagsgivende. Der er en række faktorer, der skal tages i betragtning, hvis der skal ydes en effektiv indsats igennem driftsfondene.

For det første skal aktionsområderne begrænses til områder hvor PO'erne kan yde en effektiv indsats. Derudover skal aktionsområderne ikke modarbejde hinanden indbyrdes. Endvidere skal aktionsområdet komplementere såvel Fællesskabets som nationale programmer på landbrugs- og miljøområdet og altså ikke overlapper andre aktiviteter, som modtager støtte. For at yde en effektiv indsats skal miljøindsatsen koordineres med andre miljøtiltag. Til slut skal de forventede resultater bedømmes. Kravene til aktionsområderne i den nationale strategi er forordningsbestemte⁷, og

⁷ Kommissionens forordning (EF) Nr. 1580/2007, bilag VII

omfatter udgangspunkt i og beskrivelse af relevans, sammenhæng, komplementaritet og opstilling af mål:

- **Relevans:** Det er vigtigt, at der vælges aktionsområder, hvor PO'erne kan gøre en reel indsats. Områder som f.eks. øget fokus på forskning, kan meget vel være særdeles relevante for sektoren, men de kan umuligt løftes af en PO.
- **Sammenhæng:** Det er vigtigt at der er sammenhæng mellem den nationale strategis forskellige mål. F.eks. skal indsatsen så vidt muligt komplementere - og ikke modarbejde- producentorganisationernes andre mål (f.eks. konkurrenceevne).
- **Komplementaritet:** Målsætningerne og de valgte aktioner skal komplementere og have sammenhæng med andre aktioner og aktiviteter på landbrugsområdet.
- **Bedømmelse af forventede resultater:** Det er vigtigt at formulere forventede resultater samt anskueliggøre, hvorledes de valgte målsætninger bidrager til Fællesskabets mere overordnede målsætninger.

I det følgende vil der blive redegjort for, hvorledes de valgte indsatsområder lever op til kravene i forordningen.

Relevans

For at et aktionsområde kan skønnes relevant skal det opfylde to kriterier:

- Det skal adressere et relevant problem. Dette kan synes indlysende, men det skal godtgøres at aktioner på de valgte indsatsområder kan bidrage effektivt til PO'ernes konkurrenceevne, position og miljøindsats.
- Løsning af det pågældende problem skal kunne løses af en PO. Det kan f.eks. være meget relevant med en øget forskningsindsats for at belyse robotteknologiers potentiale, men denne opgave kan ikke løses af en PO.

Effektivisering af produktionen

Et af de svage led i selve produktionen er arbejdskraft. Frugt- og grøntproduktion er generelt forholdsvis arbejdsintensiv, hvilket medfører udfordringer på to fronter: Dels er der mangel på arbejdskraft og dels er lønomkostningerne meget store i Danmark. Især det sidste er et stort problem. Lønniveauet i gartnerierhvervet hører generelt til blandt de højeste i Europa. Med den stigende internationale liberalisering vil denne omkostningsulempe efter alt at dømme blive endnu mere udtalt. Fra erhvervets side er denne ulempe søgt imødegået igennem at effektivisere produktionen, hvilket især er sket en øget mekanisering. Resultatet er at udbyttet i areal/arbejdskraftenhed er relativt højt – især når der tages højde for de klimamæssige ulemper. En anden væsentlig udgift i væksthushproduktionen er de forholdsvis høje energiomkostninger. Her kan der ydes støtte til foranstaltninger og teknologi, der har til formål at nedbringe energiforbruget.

Optimering af afsætningen

Det altoverskyggende problem med hensyn til afsætning er den størrelsesmæssige ubalance, der hersker imellem producenter/grossister og detailhandlen. Her medvirker PO'erne til at samle sektoren, og skabe et mere ligeværdigt styrkeforhold til detailkæderne. Både ved at samarbejde med detailkæderne og ved at opbygge et samarbejde indbyrdes mellem producenterne. PO'erne er særligt relevante i den forbindelse, idet de traditionelt har været et samlingspunkt for producenterne.

Forstærke miljøindsatsen

En stor del af den miljøbelastning gartneriproduktionen medfører, stammer fra aktiviteter ude på bedrifterne, og det forventes derfor også, at der er her hovedparten af miljøindsatsen kommer til at foregå. PO'erne kan i den forbindelse spille en koordinerende rolle. Dels kan de investere i fælles miljøvenligt udstyr, og dels kan de bidrage til at målrette producenterens indsats. Ydermere kan der også ydes en væsentlig miljøindsats på nogle af de områder PO'erne traditionelt er ansvarlige for (f.eks. pakning af produkterne).

Uddannelse og rådgivning samt innovation

På dette område ligger der væsentlige udviklingsmuligheder. Sektoren bliver mere og mere polariseret. Det er således et lille fåtal af producenter, der står for hovedparten af sektorens indtjening. Bedre uddannelse samt målrettet rådgivning kan eventuelt bidrage til at udligne disse forskelle. En anden begrundelse for at styrke dette aspekt er, at det giver producenterne bedre forudsætninger, for at drage nytte af nye teknologier samt af innovation.

Sammenhæng

Der skal være en indre sammenhæng i strategien. Indsatsområder som forstærkning af miljøindsatsen og effektivisering af produktionen er ikke nødvendigvis gensidigt forstærkende, det er vigtigt at aktionerne på de forskellige områder er moduleret således, at de i størst muligt omfang hænger sammen.

Effektivisering af produktionen

Generelt vil effektivisering af produktionen have en positiv indvirkning på en række af de andre indsatsområder. Med en effektiv produktion vil det være muligt, at producere store partier af frugt og grøntsager til konkurrencedygtige priser. Dette er som oftest præcis, hvad detailkæderne efterspørger. Ved at satse på dette område, vil der således også kunne opnås en positiv effekt på afsætningsområdet.

Der vil blive lagt vægt på, at effektivisering af produktionen i dette tilfælde betyder et mere effektivt ressourceforbrug. Det vil sige en mere effektiv udnyttelse af vand, gødning, pesticider og energi. Alle disse ressourcer er bekostelige, og et mindre forbrug af dem vil medføre økonomiske besparelser. Samtidig vil det have en positiv indflydelse på miljøet, idet emissionerne af kvælstof, drivhusgasser og pesticider må forventes at blive mindre.

Optimering af afsætningen

Detailkæderne foretrækker at aftage store partier til små penge og lægger vægt på leveringssikkerhed. Der er en fare for, at producenterne, i deres bestræbelser på at efterkomme disse ønsker, i stigende grad vil koncentrere produktionen på få store, meget intensivt drevne bedrifter. Dette kan lede til øget pres på miljø- og naturressourcer nær disse bedrifter. Som berørt ovenfor kan denne udvikling modarbejdes igennem optimering af forbruget af produktionsfaktorer som vand, gødning, pesticider og energi. De enkelte producenter vil efter al sandsynlighed være tilskyndet til at gennemføre sådanne tiltag, da det kan nedsætte produktionsomkostningerne.

Optimering af afsætning kan også betyde, at der satses på f.eks. at markedsføre produkter med udgangspunkt i miljøtiltag. Forbrugerne er i stigende grad interesserede i

produkter, der er produceret under miljøvenlige forhold. Det er ikke usandsynligt, at visse forbrugere vil gå målrettet efter produkter, der er produceret under forhold, der tager hensyn til miljøet.

Forstærke miljøindsatsen

Helt overordnet er det et af målene med støtten til producentorganisationerne, at øge deres konkurrenceevne. En styrket miljøindsats vil medføre øgede omkostninger for producenterne. Det kan dog også medføre en række muligheder. Her kan det fremføres, at forbrugerne i højere grad end tidligere er miljøbevidste. Bevidstheden om, at et givent produkt er blevet produceret under hensyn til natur og miljø, vil være et vægtigt salgsargument. Det er ikke usandsynligt, at visse forbrugere vil gå målrettet efter produkter, der er produceret under forhold, der tager hensyn til miljøet.

Det kan også fremføres, at udgifter til pesticider, gødning, affaldshåndtering og energi udgør ret betydningsfulde poster i de enkelte bedrifters regnskab. Såfremt brugen af pesticider og gødning nedsættes, vil der givetvis være penge at spare for producenterne. De høje energipriser er en af de væsentligste trusler imod dansk gartneri. Enhver reduktion i energiforbruget vil indvirke positivt på konkurrenceevnen. Ved at reducere affaldsmængderne, vil omkostningerne til bortskaffelse af affaldet automatisk også falde. Ydermere er forbrugerne i stigende grad opmærksomme på miljøproblemerne i forbindelse med generering af affald. En mærkat på en vare om at indpakningen er fuldt biologisk nedbrydelig kan meget vel være et salgsargument i sig selv. Alt i alt kan et optimeret forbrug af miljøressourcer meget vel lede til konkurrencemæssige fordele.

Uddannelse og rådgivning

Alle de tre ovennævnte indsatsområder kræver, at producenterne begynder at anvende nyt teknisk udstyr, tilegner sig ny viden eller helt skal omlægge deres produktion. I alle tilfælde er uddannelse og rådgivning helt essentielt for at nå disse mål.

Komplementaritet

På såvel nationalt plan som EU-plan findes der en lang række programmer og tiltag, der har til formål at sikre jordbrugserhvervenes udvikling, miljøindsats og konkurrenceevne. I særlig relevans for gartnerierhvervet kan nævnes følgende tiltag:

- **Enkeltbetaling;** Frilandsgartnerier og planteskoler modtager enkeltbetaling (afkoblet arealstøtte). Fra 2008 er flerårige afgrøder (frugttræer og –buske samt planteskoleplanter) også støtteberettigede. Den årlige størrelsesorden er ca. 50 mio. kr.
- **Landdistriktsområdet;** I 2007 og 2008 vil særlige indsatser målrettet gartnerirelevante projekter modtage støtte i størrelsesordenen 20 mio. kr. i alt. Midlerne fordeles til investeringsordninger for primærerhvervet og forarbejdningsindustrien, til udviklingsprojekter og til demonstrationsprojekter.
- **Innovationsloven;** I 2007 har FVM ydet støtte til gartnerirelevante projekter indenfor hhv. anvendelsesorienteret forskning i størrelsesordenen 12 mio. kr. og udviklingsprojekter i størrelsesordenen 12,6 mio. kr.
- **Gartneriforskning;** Gennem aftale med Århus Universitet bidrager Fødevarerministeriet til forskningsaktiviteter som blandt andet vedrører gartnerierhvervet.

- **6 om dagen;** Samarbejdet mellem Fødevareministeriet og andre myndigheder samt private organisationer har til formål at øge forbruget af frugt og grønt af hensyn til folkesundheden. Samtidig øges fokus på kvalitetsfødevarer. Der er lige afsat 2,5 mio. kr. til kampagneaktiviteter i 2008.
- **Frugtkvarter;** Som opfølgning på projektet i 2007, hvor alle børn i 234 skoler modtog gratis frugt i to måneder for at sætte skub i udviklingen af permanente, forældrebetalte skolefrugtordninger, har Fødevareministeriet i 2008 afsat 3,9 mio. kr. til, at andre skoler kan igangsætte tilsvarende ordninger.
- **Skolefrugt;** Der er muligheder for komplementaritet med skolefrugtordningen med EU-støtte, for POer der kan løfte de medfølgende logistiske og administrative krav.

Sektorindsatsen for frugt og grønt PO'erne under markedsordningen komplementerer på flere måder de ovenstående ordninger. Dette gælder særligt innovationsloven og Landdistriktsprogrammet (LDP).

De nævnte ordninger, har en bred indgangsvinkel og søger at involvere både forarbejdningsledet og forskningen. LDP har også et overordnet sigte, der er øget livskvalitet og erhvervsmuligheder i landdistrikterne. Hertil kan den meget sektorspecifikke markedsordning yde et væsentligt supplement.

På afsætningsområdet vil støtten til 6 om dagen og frugtkvarter kunne medføre nye afsætningsmuligheder for frugt og grøntproducenterne.

Det er Fødevareministeriets ansvar at sikre, at programmer under forskellige EU-fonde spiller hensigtsmæssigt sammen. Det skal derfor sikres, at programmernes målsætninger og aktioner dels ikke modvirker hinanden, dels understøtter hinanden uden at de dobbeltfinansierer de samme foranstaltninger (se afsnit 3.1 vedr. afgrænsning) og endelig, at der sker målbare forbedringer som følge af de støttede aktiviteter.

Opstilling af mål og bedømmelse af forventede resultater

De overordnede målsætninger fastsat af Fællesskabet⁸ (og derfor også strategien mål) er:

- Forbedring af konkurrenceevnen
- Forbedring af motivationen for medlemskab af en PO
- Vedligeholdelse og beskyttelse af miljøet

De aktionsområder, der i dette afsnit 2.2 blev udpeget som områder, hvor PO'erne kan gøre en væsentlig indsats, lever op til forordningens krav om sammenhæng, komplementaritet og overensstemmelse. For at arbejdet med såvel den løbende som den endelige vurdering af driftsprogrammerne kan tage udgangspunkt i noget konkret og målbart, skal der opstilles håndfaste målsætninger for PO'ernes indsats. Dette gøres ved at udpege udgangsindikatorer for hvert aktionsområde. For hver indikator

---

⁸ Jf. KFO 1580, bilag VII.

tilknyttes en målsætning. Målsætningerne er bestemt ud fra vurderinger af hvad der skønnes realistisk på de enkelte områder.

Skema 2: Strategiens indikatorer og målsætninger

Aktionsområde	Indikator	Målsætning
<i>Fokus på produktionen</i>	<p>Værdien af den afsatte produktion: 669,231 mio. DKK</p> <p>Samlet mængde produktion: 192.660,63 ton</p> <p>Areal dyrket af PO-medlemmer: 7609,92 ha</p>	<p>Det overordnede mål er at øge PO'ernes konkurrencekraft gennem omkostningsbesparende tiltag/rationalisering af produktionen, herunder også energibesparende aktioner samt støtte til produktudvikling og produktkvalitet.</p> <p>Målsætningen på dette område er at øge såvel værdien af PO'ernes afsatte produktion, mængden af produktionen samt det dyrkede areal.</p> <p>Dette er aktiviteter som PO'erne allerede i stor udstrækning gennemfører, hvorfor der er tale om at understøtte en allerede pågående udvikling.</p>
<i>Fokus på afsætning</i>	<p>Værdien af den afsatte produktion: 669,231 mio. DKK</p> <p>Samlet mængde afsat produktion: 192.660,63 ton</p>	<p>Det overordnede mål på dette område er at øge omsætningen samt værdien af de omsatte produkter gennem produktudvikling og salg fremmetiltag. Dette kan ligeledes tilstræbes gennem tilpasning til markedet og udvikling gennem distribution.</p> <p>Målsætningen på dette område er at øge såvel værdien af PO'ernes afsatte produktion samt produktionens samlede mængde</p> <p>PO'erne gennemfører en del tiltag, der har afsætning i sigte. Indsatsen kan dog styrkes til at omfatte mere end produktudvikling..</p>
<i>Fokus på uddannelse og rådgivning</i>	<p>Antal PO-medlemmer, der har deltaget i en aktivitet i de sidste tre år:</p> <p>Antal bedrifter (PO-medlemmer), der har anvendt en rådgivningstjeneste: -</p>	<p>Det overordnede mål på dette område er øget viden og læring og derved at øge det menneskelige potentiale.</p> <p>Indsatsen på dette område kan øges for både at imødegå sektorens polarisering og udnytte nye teknologiers muligheder. Såvel antallet af PO-medlemmer, der deltager i uddannelsesaktiviteter samt antallet af bedrifter, der benytter sig af rådgivningstjenester skal øges.</p>
<i>Øget fokus på at optimere miljøindsatsen</i>	<p>Areal med frugt og grøntproduktion, der er omfattet af en begrænsning af anvendelse eller en bedre forvaltning af gødning. 476,7 ha</p> <p>Areal til økologisk produktion af frugt og grøntsager 197,22 ha</p> <p>Areal til integreret produktion af frugt og grøntsager 2252,77 ha</p> <p>Areal med frugt og grøntproduktion med vandbesparelses foranstaltninger:</p>	<p>Her er det overordnede mål at forstærke og bevare den nuværende miljøindsats.</p> <p>Her skal vandressourcerne beskyttes ved at udvide arealet med optimeret gødningsforbrug, økologisk drift eller integreret produktion.</p> <p>Der skal ydes en øget indsats for affaldshåndtering.</p> <p>Arealet med vandbesparelses foranstaltninger skal øges.</p> <p>Energieffektiviteten i drivhussektoren skal øges.</p> <p>Alle disse tiltag medfører omkostninger. Det kan derfor være vanskeligt at sige hvorvidt de vil vinde indpas i stor stil. En vigtig faktor i denne sammenhæng, er det øgede slagsargument, der ligger i at producere under miljøvenlige forhold.</p>

	<p>46 ha.</p> <p>Anslået årligt energiforbrug pr. produceret tons drivhusprodukter: 26 Kwh/ton.</p>	
--	---	--

2.3 Tidligere driftsprogrammers indvirkning

Inden for frugt og grøntområdet er der pr. 1. januar 2008 anerkendt otte producentorganisationer i Danmark. Alle producentorganisationer har etableret en driftsfond og fået godkendt et driftsprogram.

Tablet 6: Anerkendte producentorganisationer i Danmark pr. 1. januar 2008

Producentorganisation	Registreringsnummer
GASA Odense	100
GASA Kolding	200
GASA Nord Grønt	300
SAF Frugt	400
LF Frugt	500
Danske Bær	700
Ørskov Friskfrugt	800
Producentorganisationen for Dybfrostærter	900

I perioden 2004 til 2006 har syv driftsfonde⁹ årligt investeret fra 5,4 mio. EUR i 2004 til 6,3 mio. EUR i 2006 (svarende til hhv. 40 mio. kr. og 47 mio. kr.).

Opsummering af resultater 2004 - 2006

Overordnet set¹⁰ har producentorganisationerne igennem driftsfondene i stort omfang valgt at udnytte støttemidlerne til finansiering af tekniske foranstaltninger i både den direkte produktion og i afsætningen og afgrødebehandlingen.

Plantning af flerårige frugtplanter medfører at sortssammensætningen i frugtplanterne bliver ajourført, så udbuddet svarer til handelens og forbrugernes præferencer. Denne løbende sortstilpasning er nødvendig, men er i en del år ikke blevet gennemført i tilstrækkeligt omfang, idet økonomien på frugtejendommene ikke har givet mulighed for at gennemføre disse relativt store udgiftskrævende projekter.

Investeringer i moderne teknisk udstyr som for eksempel plante- og såmaskiner, høstmaskiner, sorteringsanlæg, pakkemaskiner m.m. medfører en rationaliseringsgevinst, som er væsentlig for erhvervets gennemførelse af produktionen og afgrødebehandling/afsætning. Erhvervet, som er meget arbejdsintensivt, har problemer med at tiltrække kvalificeret arbejdskraft, hvorfor enhver reduktion i behovet for arbejdskraft begunstiger erhvervet, og har en positiv effekt på konkurrenceevnen. Herudover er arbejdsmiljøet i mange tilfælde også blevet forbedret i forbindelse med disse rationaliseringer. Mange af disse investeringer, som er med til at holde erhvervet kørende,

⁹ I 2004 var der kun 5 godkendte producentorganisationer i henhold til markedsordningen.

¹⁰ En uddybet gennemgang af tidligere driftsprogrammers indvirkning forefindes i bilag IV.

ville på grund af erhvervets økonomiske situation formodentlig ikke være blevet gennemført, uden den hjælp som EU støtteordningen har givet.

Støtten til gennemførelse af IP-konceptet, som er miljøvenligt, har været en væsentlig faktor til at forøge og fastholde antallet af gartnerier som dyrker efter dette koncept, hvilket, set fra et sundhedsmæssigt synspunkt, er af stor betydning for forbrugernes mulighed for at kunne købe frugter og grønsager, der ikke er behandlet med store mængder pesticider.

Konklusion

Gartnerierhvervet opererer i stærk konkurrence med udenlandske producenter. Erhvervet må til stadighed optimere produktionen og minimere omkostningerne. Det giver sig bl.a. til udtryk gennem en strukturudvikling i retning af færre, men større virksomheder. Gartnerne skal minimere udgifter til energi, gødning, arbejdskraft mm., og til stadighed udvikle nye produkter for at sikre erhvervets overlevelse.

Som det fremgik af afsnit 2.3 omhandlende de tidligere gennemførte driftsprogrammer, har PO'erne allerede gjort en stor indsats på produktions- og afsætningsområdet. Denne indsats skal i årene fremover yderligere understøttes og videreudvikles. Dette kan både ske i form af investeringer til nyt udstyr, men muligvis også ved at satse mere målrettet på en sundhedsmæssig el. miljømæssig profil. Et andet muligt udviklingsområde er det sæsonbetonede og nærproducerede. Netop disse kvaliteter efterspørges også i stadigt højere grad blandt forbrugerne (især i de store byer).

Af afsnit 2.3 fremgik det at driftsprogrammerne i meget høj grad har koncentreret deres miljøindsats omkring bestemte former for integreret produktion. Dette har bestemt haft positive resultater, der skal fastholdes. Det må dog overvejes at inddrage, andre miljøaspekter i driftsprogrammerne såsom udledning af drivhusgasser og kvælstofudvaskning.

Både nytiltag i produktion og afsætning samt en ændret miljøindsats kræver ny teknologi og ændrede driftsmetoder. Her er områder som innovation, forskning, rådgivning og uddannelse relevante. En række af disse områder tilgodeses via andre programmer (LDP, innovationsloven, etc.). Endvidere er det begrænset, hvad PO'erne kan gennemføre på egen hånd på disse områder. Det er dog muligt, at bruge driftsfondenes midler til at opretholde og videreudvikle rådgivningstjenesten. Et andet område, hvor der måske kunne ske nyinvesteringer er efteruddannelsesområdet.

3. Målsætninger for driftsprogrammer og –værktøjer samt resultatindikatorer

I dette kapitel beskrives en ikke-udtømmende liste med støtteberettigede aktionstyper¹¹ (skema 3), der er blevet udpeget i overensstemmelse med den nationale strategis aktionsområder og de generelle forordningsfastsatte foranstaltninger/aktioner, jf. [afsnit 2.2](#). Den nationale strategis aktionsområder skal således udmøntes inden for rammerne af de generelt fastsatte foranstaltninger¹².

I [afsnit 3.1](#) fastlægges afgrænsningen til EU's andre finansielle instrumenter, hvilket i forhold til gartnerierhvervet primært vedrører afgrænsningen til tilskud i forbindelse med salgsfremmeordningen samt afgrænsningen til søjle II (Landdistriktsprogrammet). Formålet hermed er principielt at sikre mod dobbeltfinansiering af aktioner.

Det nye dertilhørende indikatorsystem og målsætninger, der skal anvendes for alle aktioner, introduceres som overordnet værktøj til måling af aktionernes efficiens, effektivitet og fremgang. De specifikke indikatorer knyttet til foranstaltningerne beskrives i [afsnit 3.2](#), der ydermere indeholder en uddybende beskrivelse af de støtteberettigede aktioner pr. generel foranstaltning.

Støtteberettigede aktioner

Aktionsområderne i den nationale strategi er relateret til de regelbundne formål med driftsprogrammerne. Driftsprogrammer skal – udover kravet om en obligatorisk miljødel - indeholde to af følgende mål: Planlægning og tilpasning af produktionen til efterspørgslen, navnlig hvad angår kvalitet og mængde; koncentration af udbuddet og markedsføringen af medlemmernes produktion samt optimering af produktionsomkostningerne og stabilisering af producentpriserne¹³.

Miljødelen er som nævnt obligatorisk for at opnå et samlet godkendt driftsprogram, men producentorganisationerne kan dog også herudover vælge kun at opfylde én af de generelle foranstaltninger/aktioner¹⁴. Det er således et krav, at et driftsprogram indeholder miljømål samt én foranstaltning derudover, hvilke er:

- **at planlægge produktionen**
- **at forbedre produkternes kvalitet**
- **at øge produkternes handelsværdi**
- **salgsfremmende foranstaltninger for både friske og forarbejdede produkter**
- **fremme af miljøforanstaltninger og miljøvenlige produktionsmetoder, herunder økologisk landbrug**

---

¹¹ De foranstaltninger og aktioner som er nævnt kap. 3 fremgår af Rådets forordning (EF) nr. 1234/2007, art. 103c, stk. 1 og Kommissionens forordning (EF) nr. 1580/2007, punkt 3.2. til bilag VII.

¹² Og i øvrigt ikke indeholde nogle af de operationer og udgifter, der ikke er støtteberettigede, jf. Kommissionens forordning 1580/2007, bilag VIII.

¹³ Rådets forordning 1234/2007, art. 122, stk. 1, litra c).

¹⁴ Rådets forordning 1234/2007, art. 103c, stk. 1.

- kriseforebyggelse og –styring (i den danske strategi er ikke medtaget støtte til gennemførelse af kriseforanstaltninger, jf. afsnit 3.2.6)

Skema 3: Ikke-udtømmende katalog over støtteberettigede aktioner

Foranstaltninger i et driftsprogram	Aktioner
1. Aktioner vedr. produktionsplanlægning	1.1 erhvervelse af anlægsaktiver 1.2 investering i datakommunikation 1.3 driftsplanlægning 1.4 miljøvenlig produktion
2. Aktioner vedrørende forbedring eller opretholdelse af produktkvalitet	2.1 indkøb af flerårige planter 2.2 investeringer i sortering, pakning og opbevaring 2.3 kontrolfunktioner
3. Aktioner vedrørende forbedring af afsætning og kommunikationsaktiviteter	3.1 investering i salg over internettet og kommunikation med aftagere 3.2 salg fremstød 3.3 vertikal integration
4. Forskning og forsøgsmæssig produktion	4.1 forsøgsmæssig produktion 4.2 forskning, produktudvikling og innovation
5. Uddannelsesaktioner	5.1 Rådgivning 5.2 Kurser og temadage
6. Kriseforebyggelses- og krisestyringsforanstaltninger	6.1 Tilbagekøb fra markedet 6.2 Grøn høst eller undladt høst 6.3 Høstforsikring
7. Miljøaktioner	7.1 Miljøvenlig produktion: Energi, affald, vand, emballage eller pesticider 7.2 Miljøvenlig investering: Energi, affald, vand, emballage eller pesticider 7.3 Etablering af økologisk produktion 7.4 Investering i økologisk produktion 7.5 Naturbeskyttelse
8. Andre aktionstyper	8.1 Generalomkostninger specifikt vedr. driftsprogrammer

Miljøaktioner

Formålet med en miljøaktion er den positive effekt aktionen har på miljøet og naturen. En miljøaktion vil langt fra altid reducere produktionsomkostningerne eller effektivisere produktionen. POens motivation for at gennemføre miljøaktioner er, at det er en betingelse for at deltage i ordningen, at miljøvenlig produktion giver andre afsætningsmuligheder og at vedvarende miljøbelastning medfører klimaændringer, der undergraver gartneriets eksistensgrundlag.

Aktioner indenfor økologi kan modtage 60% støtte. Denne sats er begrænset til investeringer der ikke anvendes i konventionel produktion og aktioner der udelukkende omfatter økologisk produktion.

En miljøaktions positive miljøeffekt måles i aktionens resultatindikator, fx ved at måle reduktionen i pesticidforbruget. For de fleste miljøaktioners vedkommende skal denne reduktion være på mindst 25% i forhold til konventionel produktion. NaturErhvervstyrelsen har udarbejdet en positivliste med input fra POerne over investeringer, der opfylder dette krav. POer der anvender aktionerne skal etablere et system til måling og opgørelse af denne effekt.

Medlemsstaterne skal sørge for, at alle driftsprogrammer omfatter mindst 10 % af udgifterne under driftsprogrammet omfatter miljøforanstaltninger¹⁵. De 10% beregnes over en flerårig periode. Det vil sige at miljøaktioner i 2012 og 2013 isoleret set mindst skal udgøre 10% af de to års samlede investeringer¹⁶. Miljøtiltagene skal som udgangspunkt ligge indenfor de fire aktionsområder (jf. skema 3, 3.2.7 Miljøaktioner).

NaturErhvervstyrelsen har udarbejdet en udtømmende positivliste over støtteberettigede miljøaktioner. Det specificeres også her, hvilke investeringer der kan få 60% støtte som økologiaktioner. Listen bliver opdateret årligt og POerne kan løbene indsende forslag til nye miljøaktioner. Ved godkendelse af miljøaktionerne i et driftsprogram vil særligt følgende overordnede hensyn blive taget i betragtning:

- **Balance:** Der vil ved godkendelse af PO'ers driftsprogrammer blive lagt vægt på, at de valgte miljøaktioner afspejler de forskellige miljøbelastninger PO'en afstedkommer. De fleste PO'er i Danmark har en meget varieret afgrødeportefølje. Følgelig belastes miljøet på meget forskellig måde. Emission af CO₂ sker f.eks. fortrinsvis ved afbrænding af fossilt brændsel ved produktion af energi til opvarmning af væksthuse. Belastningen med pesticider er derimod størst inden for frugtavl. Det kan derfor ikke uden videre accepteres, at en PO, der f.eks. rummer lige store antal af frugtplantager og væksthusebedrifter, koncentrerer hele sin miljøindsats omkring væksthuse. Det kan heller ikke umiddelbart accepteres, at en PO kun vælger at gennemføre en specifik type aktion.
- **Bredde:** Det vil være et krav at producentorganisationerne tager udgangspunkt i overordnede aktionsområder snarere end i specifikke aktionstyper. F.eks. kan en PO melde ud at den vil bruge 5 % af sin driftsfond på kvælstofreduktion og 5 % på affaldsreduktion. Herefter kan den bestemme, hvilke konkrete aktionstyper, der vil være relevante, f.eks. øget brug af genanvende-

¹⁵ Rådets forordning (EF) Nr. 1234/2007, art. 103c, stk. 3

¹⁶ I tilfælde hvor producentorganisationer ikke opfyldte miljøkravene for 2010 eller 2011 vil disse år også indgå i gennemsnitsberegningen.

ligt materiale, rådgivning, etc. En sådan tilgang vil for det første gøre det lettere for PO'erne at målrette deres miljøindsats, og desuden vil det være lettere for de ansvarlige myndigheder at monitorere driftsprogrammernes effektivitet.

- **Kollektivitet:** Miljøforanstaltningerne skal være kollektive. Som nævnt ovenfor kan en PO opfylde miljøkravene ved at iværksætte to miljøforanstaltninger. Umiddelbart er det *ikke* nok, eksempelvis at gennemføre to aktioner på to enkeltbedrifter. Det skal tilstræbes, at en miljøaktion omfatter et bredt udsnit af PO'ernes medlemmer. En støtteberettiget investering skal med andre ord være kollektiv. Det er vanskeligt, på forhånd at sætte præcise grænser op for, hvor mange medlemmer eller hvor stort et område et tiltag skal omfatte. Meget vil dog bero på det konkrete tiltag. Der vil skulle foretages et skøn i hvert enkelt tilfælde. Ved udøvelsen af skønnet vil følgende forhold blive taget i betragtning:
  - **Den skønnede miljøeffekt:** Det er muligt at tiltag på få enkeltbedrifter kan have en meget stor miljømæssig effekt.
  - **Opfylder tiltaget andre socioøkonomiske målsætninger end det rent miljømæssige:** Her kunne det f.eks. tænkes at et antal af PO'ens medlemmer har forældede væksthuse. Ved at renovere disse vil der opnås en miljømæssig gevinst, men i høj grad også en konkurrencemæssig fordel.

Balance i driftsprogrammet

Det er desuden et forordningskrav, at medlemsstaten skal fastsætte, hvor stor en procentdel af driftsfonden der kan bruges på en enkeltforanstaltning og/eller aktionstype og/eller udgift med henblik på at sikre en passende balance mellem de forskellige foranstaltninger¹⁷. Her fastsættes som udgangspunkt, at mindst fire foranstaltninger skal indgå i driftsprogrammet. Da investeringerne under foranstaltning 1 ”produktionsplanlægning” og foranstaltning 2 ”produktkvalitet” ofte er beslægtede i danske driftsprogrammer må de to foranstaltninger tilsammen højst udgøre 65% af de årlige investeringer under driftsprogrammet. Som vejledende grænseværdier skal en foranstaltning mindst udgøre 5% af de årlige investeringer for at den reelt er repræsenteret i driftsprogrammet og højst 50% før investeringerne under foranstaltningen udgør en overvægt.

Endelig er det et forordningskrav at der fastsættes en national sats for hvor stor en procentdel af de årlige udgifter der anvendes til miljøvenlig håndtering af emballage¹⁸. Denne sats udgør i Danmark 20%.

Indikatorsystemet

Brugen af indikatorer er ny i sammenhæng med producentorganisationer. Som nævnt er en stor del af formålet med reformen af markedsordningen for frugt og grønt, at Kommission og Medlemsstater skal have et bedre overblik over de aktiviteter, der støttes via driftsfondene.

¹⁷ Jf. Kommissionens forordning 1580/2007, art. 57, stk. 5.

¹⁸ Jf. Kommissionens forordning 543/2011, art. 60, stk. 4.

Ved ansøgning om godkendelse skal POen redegøre for, hvordan man vil opgøre resultatindikatoren. Det er obligatorisk at anvende indikatorerne fra aktionsbeskrivelserne. Aktionerne skal opgøres i entydige tal. For mange indikatorer skal to tal oplyses, hvis disse oplysninger alligevel skal indgå i den årlige rapport til kommissionen. Det er for at få et overblik over årsagssammenhængen mellem udførte aktioner og endelig virkning, at brugen af indikatorer er indført som integreret del af den nationale strategi. Indikatorer giver ikke noget definitivt svar på om aktion er effektiv eller ej. Derimod kan den give et fingerpeg - eller en indikation på – om et aktion er effektivt.

Indtil nu har der f.eks. været en overordnet målsætning om, at producentorganisationer skal iværksætte miljøaktioner. Dette har PO'erne troligt gjort, men det eneste målbare data, der er kommet ud af det, er en række fakturaer, der angiver udgifterne til miljøtiltag. Der er således intet, der viser hvor udbredt en aktivitet har været, end-sige hvor effektiv den har været. Der har heller ikke været nogen vurdering af om aktionen har bidraget til at løse de mest presserende miljøproblemer.

Ingen af disse faktorer kan måles entydigt. Overordnet set vil en vurdering af en specifik aktions effektivitet, udbredelse og relevans altid være kvalitativ. For at kvantificere denne vurdering, er det i den nye rådsforordning blevet obligatorisk, at benytte indikatorer. Indikatorer er kvantificerede data, der bruges til at vurdere PO'ernes aktioners udbredelse, relevans og effektivitet.

Der findes følgende typer af indikatorer:

- **Inputindikatorer:** Registrerer at der er foretaget en aktion, og den måler investeringsbeløb i EUR per aktionstype.
- **Outputindikatorer:** Registrerer omfanget af foranstaltningen. Denne indikator kan udtrykkes på flere måder, Det kan for eksempel være: antallet af virksomheder hvor aktionen har fundet sted, antal hektar på hvilke aktionen er gennemført eller antal foretagne aktioner.
- **Resultatindikatorer:** Vurderer/opgør resultatet af aktionerne gennem en kvantificering af resultaterne. Der kan være tale om reduktion i pesticid tilførsel pr. ha.
- **Effektindikatorer:** Vurderer det overordnede resultat af aktionen, som for eksempel: ændring i antal producentmedlemmer, der producerer økologisk, ændring i antal af bedrifter, hvor der gennemført nitratbegrænsende foranstaltninger m.m.
- **Udgangsindikatorer:** Vurderer udgangssituationen ved driftsprogrammet begyndelse. Som f.eks. antal producentmedlemmer, der producerer økologisk el. areal, hvor der er gennemført nitratbegrænsende foranstaltninger, etc.

Tekstbox 1: Eksempel på anvendelse af indikatorer

En driftsfond vælger at investere i udstyr, der skal optimere gødningsforbruget for en række producenter af frilandsgrønsager. Det overordnede formål er at styrke miljøet, igennem at nedsætte udvaskningen af gødningen hos så mange producenter som mulig for at vedligeholde og beskytte vandkvaliteten. Der investeres i beslutningsstøttesystemer og/eller N_{min} , med det formål til at optimere gødskningen.

Inputindikatoren: Vil være fakturabeløbet i kr. for udstyret (i en godkendt aktion vil 50 % komme fra driftsfonden og 50 % fra EU).

Outputindikatoren: Eksempelvis det antal producenter som benytter udstyret og/eller antal hektar hvor udstyret anvendes.

Resultatindikatoren: Skønnet ændring i det samlede forbrug af kunstgødning/ha pr. type gødning (N og P_2O_3) (ton).

Effektindikatoren: Skal ved driftsprogrammet afslutning sættes i relation til det overordnede mål, dvs. hvor meget er miljøet blevet styrket målt i nedsat udvaskning af gødskning som skønnet ændring i det samlede forbrug af kunstgødning pr gødningstype (N og P_2O_3) (ton).

(Udgangsindikatoren: Anvendes på to måder: For det første bruges udgangsindikatorer i analysen af udgangssituationen og for det andet som referencepunkt for at vurdere effekten af en given aktion. I det konkrete tilfælde vil angivelsen af det totale areal hvor N-reducerende tiltag er sat i værk ved driftsprogrammet begyndelse udgøre driftsprogrammet udgangsindikator)

Med denne tilgang i fem trin er udgangspunktet for at vurdere effektiviteten af et tiltag markant forbedret i forhold til den nuværende situation.

Eksempelvis kan der ud fra tekstboksens data konkluderes:

”Ved driftsprogrammet begyndelse udførte X antal producenter i PO XX nitratbesparende foranstaltninger, efter driftsprogrammet afslutning, er dette tal Y. Prisen for aktionen er Z €. Antallet af deltagende bedrifter er W og det skønnes at den gennemsnitlige reduktion i tilførselen af gødning som følge af tiltaget er T pr. ha.”.

Med de data der er til rådighed efter de nugældende regler, kan der konkluderes følgende:

”Ved driftsprogrammet begyndelse udførte X antal producenter i PO XX nitratbesparende foranstaltninger. Prisen for aktionen er Z €.”.

Det er indlysende, at den førstnævnte tilgang giver et noget bedre udgangspunkt for at overvåge driftsprogrammerne.

Ved at have tal for både finansielle midler, udbredelse og resultat opnås bedre muligheder for at justere og vurdere et tiltag. Et tiltag kunne for eksempel tænkes at give et fremragende resultat hvad angik resultatindikatoren, dvs. nedsættelse af kvælstoftilførsel pr. ha, men hvis outputindikatoren indikerer, at tiltaget ikke er særlig udbredt, er den samlede effekt ikke tilfredsstillende. Det er i sammenhængen mellem de fem typer indikatorer, at den endelige vurdering af et tiltag finder sted.

PO'erne skal afrapportere data vedr. de ovennævnte indikatorer til medlemsstaterne samt bruge dem i deres årlige rapporter og i den midtvejsevaluering, der skal foreta-

ges af driftsprogrammet¹⁹. Fødevarerhverv skal også bruge indikatorerne, når driftsprogrammerne skal evalueres samt når den årlige rapport skal sendes til EU-Kommissionen (se [kapitel 5](#)). En liste over de obligatoriske præstationsindikatorer fremgår af Kommissionens forordning (EF) nr. 1580/2007, bilag XIV og er gengivet i [bilag III](#).

3.1 Krav vedrørende aktionstyper

Der skal fastlægges en afgrænsning til EU's andre finansielle instrumenter, hvilket i forhold til gartnerierhvervet primært vedrører afgrænsningen til tilskud i forbindelse med salgsfremmeordningen samt afgrænsningen til landdistriktsprogrammet. Formålet hermed er at sikre mod dobbeltfinansiering af aktioner.

I relation til demarkation betragtes alle medlemmer under en producentorganisation som én enhed. Det vil sige, at såfremt producentorganisationen medtager en given aktivitet i deres driftsprogram, er alle medlemmer af producentorganisationen udelukket fra at søge støtte under landdistriktsprogrammet til samme aktivitet, en sådan aktivitet kunne være en robotsprøjte. Dette gælder også selvom aktiviteten alene berører et enkelt medlem af producentorganisationen og fysisk placeres på dennes bedrift.

I praksis vil dette betyde, at producentorganisationens medlemmer skal være enige om, under hvilken ordning de ønsker at søge tilskud til deres aktiviteter. Det vil sige, hvorvidt de ønsker at søge tilskud til aktiviteten under producentorganisationens driftsprogram eller ønsker at kunne søge tilskud til lignende aktivitet under landdistriktsprogrammet (LDP). Kan der ikke opnås enstemmighed blandt medlemmerne om dette, kan det betyde at et enkelt medlem, ved at søge om tilskud under LDP, blokere producentorganisationens og dermed andre medlemmers mulighed for at søge om tilskud til lignende aktiviteter via driftsprogrammerne. Omvendt kan det betyde, at producentorganisationens via deres aktiviteter i driftsprogrammet udelukker individuelle medlemmer fra at søge under LDP.

Overlap mellem LDP og Markedsordningen

De ordninger som NaturErhvervstyrelsen har undersøgt og sammenholdt med markedsordningen for frugt og grønt er følgende:

- Miljøteknologi (MT)
- Fødevarerforarbejdning (FF)
- Erhvervsudvikling (EH)
- Netværksordningen (NV)
- Kvalitetsfødevarer (KF)

NaturErhvervstyrelsen har sammenholdt allerede afholdte aktiviteter under flere års driftsprogrammer med afholdte aktiviteter via landdistriktsprogrammet, Det har således været muligt at definere overlap mellem LDP-ordninger og aktioner under markedsordningen for frugt og grønt i forhold til den nationale strategi.

---

¹⁹ Midtvejsevalueringen udføres under driftsprogrammets gennemførelse og i så god tid, at resultaterne af evalueringen kan indgå i forberedelsen af det efterfølgende driftsprogram. Midtvejsevalueringssrapporten knyttes som bilag til den tilsvarende årlige rapport, jf. KFO 1580/2007, [art. 127, stk. 3, litra d\)](#)

NaturErhvervstyrelsen udarbejder på den baggrund en oversigt over mulige overlap, der årligt opdateres. Listen sendes direkte til producentorganisationerne og indgår i fremtidige vejledninger.

NaturErhvervstyrelsen kontrollerer desuden overlap mellem modtagere af til-sagn/støtte til ovennævnte ordninger og medlemmer af producentorganisationer. NaturErhvervstyrelsen tilstræber at individuelle investeringer afvises på bekostning af PO investeringer, men det kan ikke udelukkes at et medlem kan udelukke sin PO fra støtteberettigelse ad denne vej. POerne opfordres derfor til at informere omkring demarkation og tage forbeholdsregler overfor medlemmer der bevidst påføre sin PO økonomiske tab.

3.2. Specifik information om aktionstyper

Efter at have fastlagt de overordnede krav til producentorganisationernes driftsprogrammer, skal de støtteberettigede aktioner beskrives nærmere. Det kræves, at denne beskrivelse indeholder følgende²⁰:

- Beskrivelse/begrundelse for aktionen.
- Indikatorer
- Støttens størrelse
- Dokumentationskrav ved fremlæggelse af driftsprogram
- Dokumentationskrav ved anmodning om udbetaling

Placering: Senest ved ansøgning om udbetaling skal det oplyses hvor investeringen er foretaget. Der kan ikke placeres fysiske investering hos ikke-producerende medlemmer eller eksterne partnere. Ligeledes kan der ikke investeres i oplæring i eller implementering af immaterielle løsninger hos disse parter.

Standardskemaer: ansøgninger der ikke benytter NaturErhvervstyrelsens standard-skemaer pr 7. november 2011 vil blive afvist og betragtes ikke som rettidigt modtaget.

Positiv/negativlister: med mindre andet er bemærket under de enkelte aktioner er alle lister ikke-udtømmende. Listerne skal afstemmes med ansøgninger til landdistriktsprogrammet

For hver aktion skal det endvidere fremgå, hvilke specifikke forpligtigelser der pålægges støttemodtageren. Herudover skal der redegøres for hvordan den specifikke aktion, lever op til de miljømæssige behov og prioriteringer, der er beskrevet i de foregående afsnit. Det skal understreges, at en producent kan få støtte til den samme foranstaltning (f.eks. miljø) fra både LDP og fra driftsfondene. Der kan dog ikke ydes støtte til den same aktion²¹.

Hvad angår støttens størrelse er der følgende generelle krav:

- Hvis en aktion også er støtteberettiget under LDP, må støttens størrelse ikke være højere end i dette program²².

²⁰ Kommissionens forordning (EF) Nr. 1580/2007, art. 58 og bilag VII.

²¹ Kommissionens forordning (EF) Nr. 1580/2007, art. 60, stk. 2.

²² Kommissionens forordning (EF) Nr. 1580/2007, art. 60.

- Ved støtten til miljøaktioner dækkes de ekstraomkostninger eller det indkomsttab, der følger af disse aktioner²³.
- Der må under ingen omstændigheder udbetales støtte fra flere støtteordninger til den samme aktion²⁴.
- Ansøger skal fremlægge erklæring, om at den pågældende aktivitet ikke modtager støtte andre steder fra²⁵.

3.2.1 Aktioner vedr. produktionsplanlægning

For at fastholde en konkurrencedygtig dansk frugt- og grønsagssektor, er det nødvendigt at implementere en række teknologier og fastholde et vist investeringsniveau med henblik på fortsat effektivisering af produktionen. Dette skyldes at der i Danmark er et væsentligt højere lønniveau, end i en række af de lande den danske sektor konkurrerer med.

1.1 Erhvervelse af anlægsaktiver

Aktionen vedrører investeringer i teknisk maskinel som er egnet til at rationalisere produktion og arbejdsprocesser vedrørende jordbehandling, såning, plantning, høst og transport fra mark til lager. Aktionerne har overordnet til formål at forbedre konkurrenceevnen gennem en effektivisering af selve produktionen. Alle årets investeringer under 1.1 samles i én aktion.

Da investeringerne anvendes til produktionen vil de ofte blive placeret på enkelte medlemmers bedrifter. For at opfylde forordningskrav om kollektivitet skal investeringerne samlet være del af en plan der omfatter et flertal af producentorganisationens medlemmer i løbet af driftsprogrammet. Det er POens ansvar at planlægge aktionen og involvere medlemmerne som del af den samlede produktionsplanlægning. Investeringerne tilhører POen og et medlem der medfinansierer med et individuelt bidrag, skal, hvis investeringen placeres på medlemmets bedrift, attestere at investeringen er POens ejendom og står til rådighed for andre medlemmer.

Da driftsfondens forvaltning og implementeringen af driftsprogrammet er POens ansvar, skal POen beslutte hvor investeringer indkøbes og at eventuelle stordriftsfordele skal komme POen til gode, fx så det bliver nemmere for små medlemmer at deltage. POen skal beskrive fordelene ved det planvalgte valg af leverandører. I forbindelse med ansøgning om udbetaling redegør POen i overordnede træk for, hvilke stordriftsfordele, man har opnået. Det forventes at resultater og erfaringer fra ét år, påvirker næste års valg af leverandører.

Hvis en PO finder det berettiget og der dispenseres for krav til kollektivitet og centraliseret indkøb, skal dette forhåndsgodkendes af NaturErhvervstyrelsen i ansøgning om godkendelse eller en ændringsanmodning.

En aktion er støtteberettiget, hvis over 50% af anvendelsen, målt i produkternes værdi, berører medlemmernes bidrag til referenceomsætningen. For hver investering oprettes der en logbog. Ved starten af hvert kalenderår, registreres det i log-

²³ Rådets forordning (EF) Nr. 1234/2007, art 103c, stk. 3.

²⁴ Rådets forordning (EF) Nr. 1234/2007, art 103c, stk. 3.

²⁵ Kommissionens forordning (EF) Nr. 1580/2007, art. 62, litra c).

bogen, hvor maskinen er placeret, hvem der anvender den, samt alle produkter den anvendes i sammenhæng med. Flyttes, udlånes eller udlejes maskinen i årets løb, opdateres logbogen. Logbogen opbevares af POen, men det enkelte medlem attesterer oplysningerne, når investeringen tages i brug i forbindelse med hans produktion, enten med sin underskrift eller via e-mail.

Indikatorer

Der anvendes det samme sæt indikatorer gennem hele aktionen for hele foranstaltningen.

Input: udgifter til aktionen

Output: antal bedrifter der deltager i aktionen

Resultat: ændring i den samlede produktionsmængde (tons) og ændring i den afsatte produktions enhedsværdi (kg/kr.)

Effekt: ændring i den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og

ændring i det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer (ha)

Udgang: den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og

det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer (ha)

Dokumentationskrav

Ved godkendelse: dokumentation for de forventede udgifter. Den flerårige mål-sætning og plan for aktionen over hele driftsprogrammet. Beskrivelse af valg af leverandører. Plan for hvordan aktionen i løbet af driftsprogrammet vil omfatte hovedparten af medlemmerne. Planen opdateres årligt for at vise hvem der har deltaget i aktionen, og den samlede støtte til investeringer hos hver deltager, i forhold til det flerårige driftsprogram.

Ved udbetaling: oversigt over årets investeringer, leverandører og placeringer. Begrundelse for valg af leverandører. Kopi af faktura. Dokumentation for betaling.

Positivliste: maskiner udviklet til jordbehandling, såning, planting, høst eller transport af medlemmernes produktion.

Negativliste: traktorer, storkasser, almindelige produktionsomkostninger, personale omkostninger.

1.2 Investering i datakommunikation

Der kan investeres i software og hardware internt i POen med henblik på at styrke kommunikation mellem avler og PO og dermed produktionsplanlægning og afsætning. Aktionen skal være kollektiv og implementeres hos et flertal af medlemmerne. Nye medlemmer skal have mulighed for at gøre brug af løsninger, der udvikles til POen.

Indikatorer

Der anvendes det samme sæt indikatorer for hele foranstaltningen. POen skal allerede på ansøgningstidspunktet have opsat systemer til registrering af data til brug for indikatoren.

Input: udgifter til aktionen

Output: antal bedrifter der deltager i aktionen
Resultat: ændring i den samlede produktionsmængde (tons) og
ændring i den afsatte produktions enhedsværdi (kg/kr.)
Effekt: ændring i den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og
ændring i det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af
medlemmer (ha)
Udgang: den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og
det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer
(ha)

Dokumentationskrav

Ved godkendelse: dokumentation for de forventede udgifter. Projektbeskrivelse fra leverandør. Beskrivelse af årsagen til investeringen, projektets målsætning og de konkrete resultatet man forventer at opnå. Budget og tidslinje for projektet.
Ved udbetaling: Status over projektets udvikling det seneste år og sammenlagt. Oversigt over deltagende medlemmer. Kopi af faktura. Dokumentation for betaling.

Positivliste: Udvikling og implementering af dataløsninger.

Negativliste: implementeringsomkostninger hos partnere som ikke er producerende medlemmer eller ikke er ejet 90% af POen. Almindelig computer-hardware.

1.3 driftsplanlægning

Investeringer i maskinel og evt. egen arbejdskraft i forbindelse med optimering af PO'ens driftsplanlægning samt overholdelse af forordningens krav om at levere troværdige statistiske oplysninger vedr. arealer, afgrøder, leveringstider m.m. til medlemsstaten og Kommissionen.

Indikatorer

Der anvendes det samme sæt indikatorer for hele foranstaltningen. POen skal allerede på ansøgningstidspunktet have opsat systemer til registrering af data til brug for indikatoren. Med bedrifter omfattet af aktionen, menes antal bedrifter direkte berørt af aktionen.

Input: udgifter til aktionen
Output: antal bedrifter omfattet af aktionen
Resultat: ændring i den samlede produktionsmængde (tons) og
ændring i den afsatte produktions enhedsværdi (kg/kr.)
Effekt: ændring i den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og
ændring i det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af
medlemmer (ha)
Udgang: den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og
det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer
(ha)

Dokumentationskrav

Ved godkendelse: dokumentation for de forventede udgifter. Projektbeskrivelse fra PO der beskriver årsagen til investeringen, projektets målsætning og de konkrete resultatet man forventer at opnå. Budget og tidslinje for projektet.

Ved udbetaling: Status over projektets udvikling det seneste år og sammenlagt. Beskrivelse af konkrete resultater. Kopi af faktura. Dokumentation for betaling.

Positivliste: Interne og eksterne lønomkostninger til projektet. Maskinel til registrering og måling.

Negativliste: Udgifter forbundet med partnere som ikke er producerende medlemmer eller ikke er ejet 90% af POen.

1.4 Specifikke omkostninger til miljøvenlig eller kvalitetsforbedrende produktion

Der ydes støtte til meromkostninger ved integreret produktion, miljøvenlig håndtering af affald og andre miljøvenlige produktionsformer. Støtteberettigelse afhænger af at meromkostninger beregnes og dokumenteres. Meromkostninger udgør forskellen mellem udgifter til konventionel produktion og faktiske udgifter.

Indikatorer

Der anvendes det samme sæt indikatorer for hele foranstaltningen. POen skal allerede på ansøgningstidspunktet have opsat systemer til registrering af data til brug for indikatoren.

Input: udgifter til aktionen

Output: antal bedrifter der deltager i aktionen

Resultat: ændring i den samlede produktionsmængde (tons) og ændring i den afsatte produktions enhedsværdi (kg/kr.)

Effekt: ændring i den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og

ændring i det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer (ha)

Udgang: den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og

det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer (ha)

Dokumentationskrav

Ved godkendelse: dokumentation for de forventede udgifter. Beregningsmodel for specifikke omkostninger.

Positivliste: biologisk plantebeskyttelsesmiddel (både til konventionel, integreret og økologisk produktion), miljøvenlig håndtering af affald, specifikke omkostninger til kvalitetsforbedrende foranstaltninger – herunder udgifter til kontrol af at handelsnormer, plantesundhedsbestemmelser og grænseværdier for restkoncentrationer overholdes.

Negativliste: almindelige produktionsomkostninger.

3.2.2 Aktioner vedrørende forbedring eller opretholdelse af produktkvalitet

For at frugt og grønsager kan afsættes til en lønsom pris, er det væsentligt, at produkterne er af en god kvalitet og fremtræder sunde og friske uden pletter og lignende.

Frugt og grønsager er for de fleste produkters vedkommende meget følsomme overfor manglende omhu i forbindelse med hele kæden bestående af høst, sortering, pakning og køling, idet frugt og grønsager uden omhyggeligt gennemførte arbejdsprocesser vil være udsat for skader som vil nedsætte produkternes salgsværdi. Derudover skal der ske en løbende opgradering af sortsvalet, så der hele tiden vælges sorter som er resistente overfor så mange sygdomsangreb som muligt.

2.1 Indkøb af flerårige certificerede planter

For at imødekomme kundernes krav og ønsker om vedvarende fornyelse af sorts-sammensætningen ydes støtte til indkøb af flerårige certificerede planter. Dette har til formål at forbedre og udvikle produktkvaliteten igennem sikring af produktions tilpasning til efterspørgslen og overordnet forbedre konkurrenceevnen.

Aktionen skal udgøre en overordnet indsats for at styrke POens samlede produktportefølje. Derfor skal POen tage udgangspunkt i en oversigt over denne portefølje og en beskrivelse af hvor POen ser mulighed for større afsætning eller bedre priser ved at øge eller udvide udbuddet. Alle årets investeringer under 2.1 samles i én aktion

Da investeringerne anvendes til produktionen vil de ofte blive placeret på enkelte medlemmers bedrifter. For at opfylde forordningskrav om kollektivitet skal investeringerne samlet være del af en plan der omfatter et flertal af producentorganisationens medlemmer med flerårige planter i løbet af driftsprogrammet. Det er POens ansvar at planlægge aktionen og involvere medlemmerne som del af den samlede produktionsplanlægning. Investeringerne tilhører POen, hvilket deltagende medlemmer skal attestere.

Da driftsfondens forvaltning og implementeringen af driftsprogrammet er POens ansvar, skal POen beslutte, hvor investeringer indkøbes så eventuelle stordriftsfordele kommer POen til gode, fx så det bliver nemmere for små medlemmer at deltage. POen beskriver fordelene ved det planvalgte valg af leverandører. I forbindelse med ansøgning om udbetaling redegør POen i overordnede træk for, hvilke stordriftsfordele, man har opnået. Det forventes at resultater og erfaringer fra ét år, påvirker næste års valg af leverandører.

Hvis en PO finder det berettiget og der dispenseres for krav til kollektivitet og centraliseret indkøb, skal dette forhåndsgodkendes af NaturErhvervstyrelsen i ansøgning om godkendelse eller en ændringsanmodning.

Indikatorer

Der anvendes det samme sæt indikatorer for hele foranstaltningen. POen skal allerede på ansøgningstidspunktet have opsat systemer til registrering af data til brug for indikatoren.

Input: udgifter til aktionen

Output: antal der deltager i aktionen

Resultat: ændring i den afsatte produktions enhedsværdi (kg/kr.)

Effekt: ændring i den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og ændring i det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer (ha)

Udgang: den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og

det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer (ha)

Dokumentationskrav

Ved godkendelse: dokumentation for de forventede udgifter. Den flerårige mål-sætning og plan for aktionen over hele driftsprogrammet i forhold til produktportefølje. Beskrivelse af valg af leverandører. Plan for hvordan aktionen i løbet af driftsprogrammet vil omfatte hovedparten af medlemmerne. Planen opdateres årligt til, at vise tidligere deltagelse og den samlede støtte til investeringer hos hvert medlem der har deltaget i aktionen.

Ved udbetaling: oversigt over årets investeringer, leverandører og placeringer. Begrundelse for valg af leverandører. Kopi af faktura. Dokumentation for betaling.

Positivliste: udgifter til flerårige planter og certifikater.

Negativliste: udgifter til arbejdskraft, planting, opbinding og vanding.

2.2 investeringer i sortering, pakning og opbevaring

Aktionen vedrører investeringer i teknisk maskinel som er egnet til at rationalisere arbejdsprocesser sortering, pakning og opbevaring. Aktionerne har overordnet til formål at forbedre konkurrenceevnen gennem en effektivisering af selve produktionen. Alle årets investeringer under 2.2 samles i én aktion.

Afstand fra producent til PO eller pladsbegrænsninger hos POen kan medføre at investeringen placeres på enkelte medlemmers bedrifter. Forordningskravet om kollektivitet kan i de tilfælde opfyldes på to måder: enten anvendes investeringen af mindst to medlemmer fra det den tages i brug eller også er den del af en fler-årig plan der i løbet af driftsprogrammet forbedrer et flertal af medlemmernes forhold angående sortering, pakning og opbevaring af produktionen. Det er POens ansvar at planlægge aktionen og involvere medlemmerne som del af den samlede produktionsplanlægning. I ansøgning om godkendelse af en investering under aktion 2.2 beskriver POen kort muligheder og begrænsninger for at hver investering anvendes kollektivt.

Investeringerne tilhører POen og et medlem der medfinansierer med et individuelt bidrag, skal attestere at investeringen er POens ejendom og står til rådighed for andre medlemmer. Investeringerne kan ikke placeres hos et medlem eller en partner der ikke bidrager til referenceomsætningen.

Da driftsfondens forvaltning og implementeringen af driftsprogrammet er POens ansvar, forventes det at POen beslutter hvor investeringer indkøbes og at eventuelle stordriftsfordele kommer POen til gode, fx så det bliver nemmere for små medlemmer at deltage. POen beskriver kort fordelene ved det planvalgte valg af leverandører. I forbindelse med ansøgning om udbetaling redegør POen i overordnede træk for, hvilke stordriftsfordele, man har opnået. Det forventes at resultater og erfaringer fra ét år, påvirker næste års valg af leverandører.

Hvis en PO finder det berettiget og der dispenseres for krav til kollektivitet og centraliseret indkøb, skal dette forhåndsgodkendes af NaturErhvervstyrelsen i ansøgning om godkendelse eller en ændringsanmodning.

En aktion er støtteberettiget, hvis den overvejende anvendes i forbindelse med medlemmernes bidrag til referenceomsætningen. For hver investering oprettes der en logbog. Ved starten af hvert kalenderår, registreres det i logbogen, hvor maskinen er placeret samt alle produkter den anvendes i sammenhæng med. Flyttes, udlånes eller udlejes maskinen i årets løb, opdateres logbogen. Logbogen opbevares af POen, men det enkelte medlem attesterer oplysningerne, når investeringen tages i brug på hans bedrift, enten med sin underskrift eller via e-mail.

Indikatorer

Der anvendes det samme sæt indikatorer gennem hele aktionen for hele foranstaltningen. POen skal allerede på ansøgningstidspunktet have opsat systemer til registrering af data til brug for indikatoren.

Input: udgifter til aktionen

Output: antal bedrifter der deltager i aktionen

Resultat: ændring i den afsatte produktions enhedsværdi (kg/kr.)

Effekt: ændring i den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og ændring i det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer (ha)

Udgang: den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer (ha)

Dokumentationskrav

Ved godkendelse: dokumentation for de forventede udgifter. Beskrivelse af valg af leverandører. Beskrivelse af muligheder og begrænsninger for at flere medlemmer anvender investeringen og af hvordan kravet om kollektivitet er opfyldt. Planen omkring kollektivitet opdateres årligt til at vise tidligere deltagelse og den samlede støtte til investeringer hos hvert medlem der har deltaget i aktionen.

Ved udbetaling: oversigt over årets investeringer, leverandører og placeringer. Begrundelse for valg af leverandører. Kopi af faktura. Dokumentation for betaling.

Positivliste: maskiner udviklet til sortering, pakning og opbevaring af medlemmernes produktion. Udgifter til installering af investeringen.

Negativliste: storkasser. Personaleomkostninger

2.3 kontrolfunktioner

Disse aktioner dækker støtte til at sikre at de udbudte frugter og grønsager overholder specifikke kvalitetsnormer, samt sikring af overholdelse af kunders eventuelle krav

udover de offentlige krav til produkternes kvalitet og emballering, inkl. egne personaleomkostninger. Dette kan f.eks. være kontrol af global gap, integreret produktion eller private certificerede produktkvalitetssystemer.

Aktionen skal være kollektiv. Den skal være udformet og finansieret sådan, at alle medlemmer har en rimelig mulighed for at deltage.

Indikatorer

Der anvendes det samme sæt indikatorer gennem hele aktionen for hele foranstaltningen. POen skal allerede på ansøgningstidspunktet have opsat systemer til registrering af data til brug for indikatoren.

Input: udgifter til aktionen

Output: antal bedrifter der deltager i aktionen

Resultat: ændring i den afsatte produktions enhedsværdi (kg/kr.)

Effekt: ændring i den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og ændring i det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer (ha)

Udgang: den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer (ha)

Dokumentationskrav

Ved godkendelse: dokumentation for de forventede udgifter. Redegørelse for hvilke kontrolkrav medlemmers produktion opfylder som følge af aktionen. Beskrivelse af hvordan medlemmer kan deltage i aktionen, hvis ikke hele produktgrupper er omfattede.

Ved udbetaling: Kopi af faktura. Dokumentation for betaling. Dokumentation for afholdte lønomkostninger.

Positivliste: Løn og andre omkostninger direkte forbundet med Global Gap-kontrol, kvalitetskontrol og andre kontrolfunktioner.

Negativliste: generelle lønomkostninger, der ikke direkte kan knyttes til timerne anvendt i forbindelse med aktionen.

3.2.3 Aktioner vedrørende forbedring af afsætning og kommunikationsaktiviteter

Salgsfremmende aktiviteter medvirker til at fremme et øget forbrug af frugt og grønsager og derigennem til en forøget omsætning i PO'en. Endelig tilskriver detailkædernes stadigt større markedsstyrke et modtræk i form af enten samarbejde eller satsning på nicheområder.

3.1 investering i kommunikation med aftagere og salg over internettet

Selvom det gamle ”ursalg” i stigende grad afløses af kontraktproduktion mellem gartnerierne og engrosledet, kan der stadig være nye former for afsætning, der kan udvikles. Salg via internettet er et af de områder hvor udviklingen indenfor kommunikation kan udnyttes til kundekontakt og salg fra PO til fx skoler, virksomheder eller direkte til forbrugers døren. Investeringen skal foretages hos POen.

Indikatorer

Der anvendes det samme sæt indikatorer gennem hele aktionen for hele foranstaltningen.

Input: udgifter til aktionen

Output: antal gennemførte aktioner
Resultat: ændring i den afsatte produktions enhedsværdi (kg/kr.)
Effekt: ændring i den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og
    ændring i det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af
medlemmer (ha)
Udgang: den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og
    det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer
(ha)

Dokumentationskrav

Ved godkendelse: dokumentation for de forventede udgifter. Projektbeskrivelse der beskriver årsagen til investeringen, projektets målsætning og de konkrete resultater man forventer at opnå. Budget og tidslinje for projektet.

Ved udbetaling: Status over projektets udvikling det seneste år og sammenlagt. Beskrivelse af konkrete resultater. Kopi af faktura. Dokumentation for betaling.

Positivliste: Analyse, udvikling og implementering projekt.

Negativliste: Hardware generelt. Produktionsomkostninger som tryk eller printerpatroner.

3.2 Salgsfremstød

Disse aktioner involverer fælles salgsfremstød for frugt og grønsager. Der kan eksempelvis være tale om reklame for produkter, der er produceret under miljøvenlige forhold, hvilket på samme tid kan formidle kontakt til nye kunder og stimulere den samlede efterspørgsel på længere sigt. Selvom PO'erne ikke har gennemført salgsfremstød i de sidste par år, bør muligheden fremgå, idet der også er store synergimuligheder med andre parter (eks. 6 om dagen, EU's økologimærke m.m.)

Indikatorer

Der anvendes det samme sæt indikatorer gennem hele aktionen for hele foranstaltningen.

Input: udgifter til aktionen
Output: antal gennemførte aktioner
Resultat: ændring i den afsatte produktions enhedsværdi (kg/kr.)
Effekt: ændring i den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og
    ændring i det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af
medlemmer (ha)
Udgang: den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og
    det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer
(ha)

Dokumentationskrav

Ved godkendelse: dokumentation for de forventede udgifter. Projektbeskrivelse der beskriver årsagen til investeringen, projektets målsætning og de konkrete resultater man forventer at opnå. Budget og tidslinje for projektet.

Ved udbetaling: Status over projektets udvikling det seneste år og sammenlagt. Beskrivelse af konkrete resultater. Kopi af faktura. Dokumentation for betaling.

Positivliste: Analyse, udvikling og implementering projekt. Udformning af salgs- og reklamemateriale.

Negativliste: Produktionsomkostninger ved tryk eller reklame. Reklame for individuelle kommercielle mærker eller for geografiske navne undtagen varemærker der tilhører POen. Emballageomkostninger.

3.3 Vertikal integration

Detailkæderne besidder en stadig voksende markedsstyrke, der sætter PO'ernes indtjening under pres. For at imødegå denne udvikling kan PO'erne indgå i tværgående samarbejder med andre grossister, forarbejdnings- og/eller detailledet. Dette kan tage form af strategiske samarbejder om f.eks. produktudvikling, men også længerevarende samarbejde om optimal logistik kan være relevant. Dette kan ligeledes øge PO'ernes kendskab til detailledets ønsker og behov. Alternativt kan det tværgående samarbejde indledes med skoler, firmaer, restaurationsbranchen eller boligforeninger.

Indikatorer

Der anvendes det samme sæt indikatorer gennem hele aktionen for hele foranstaltningen.

Input: udgifter til aktionen

Output: antal gennemførte aktioner

Resultat: ændring i den afsatte produktions enhedsværdi (kg/kr.)

Effekt: ændring i den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og ændring i det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer (ha)

Udgang: den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer (ha)

Dokumentationskrav

Ved godkendelse: dokumentation for de forventede udgifter. Projektbeskrivelse der beskriver årsagen til investeringen, projektets målsætning og de konkrete resultater, man forventer at opnå. Budget og tidslinje for projektet.

Ved udbetaling: Status over projektets udvikling det seneste år og sammenlagt. Beskrivelse af konkrete resultater. Kopi af faktura. Dokumentation for betaling.

Positivliste: Forarbejde, udvikling og implementering af projekt.

Negativliste: Udgifter afholdt udenfor POen.

3.2.4 Forskning og forsøgmæssig produktion

Sektorens fremtid afhænger i høj grad af om den kan udnytte udviklingspotentialer i produkter, der tilgodeser f.eks. sundhed og miljø samt udnyttelsen af ny teknologi. Disse tiltag kræver investeringer og forskning. Endvidere er forbruget af frugter og grøntsager underlagt en del modemæssige svingninger, og da der i importen af disse produkter ofte kommer nye typer og varianter, har forbrugerne en forventning til at der også i den danske produktion kommer nye produkter. Derfor er det væsentligt, at der løbende sker forskning og forsøgmæssig produktion, dels for at forøge udbuddet

af nyheder fra danske frugt- og grøntproducenter og dels for i praksis at lære de danske producenter hvordan de anvender de seneste forsøgsresultater. Der er dog visse barrierer forbundet med disse aktioner; gartnerierhvervet er ikke noget stort erhverv, hvilket hæmmer den helt store forskningsindsats. Dog er det muligt at kontakten mellem erhverv og forskning kan udbygges med henblik på øget vidensdeling.

4.1 forsøgmæssig produktion

Producentorganisationen kan ønske at teste nye sorter, anlægsaktiver eller metoder i produktionen for derigennem at effektivisere produktionen, opnå konkurrencemæssige fordele og få adgang til nye markeder. Desuden kan sådanne investeringer medvirke til i praksis at lære de danske producenter, hvordan de anvender de seneste forsøgsresultater.

En given investering vil typisk kun høre under 4.1 indtil dens effekt kan vurderes, hvorefter den vil være at betragte som en ”almindelig” investering under en anden foranstaltning.

Investeringerne tilhører POen og et medlem der medfinansierer med et individuelt bidrag, skal deltage i at måle investeringens effekt og attestere at investeringen er POens ejendom.

Indikatorer

Der anvendes det samme sæt indikatorer gennem hele aktionen.

Input: udgifter til aktionen

Output: antal bedrifter der deltager i aktionen

Resultat: Antallet af nye teknikker, processer og/eller produkter, der er indført siden begyndelsen af driftsprogrammet.

Effekt: ændring i den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og ændring i det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer (ha)

Udgang: den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer (ha)

Dokumentationskrav

Ved godkendelse: dokumentation for de forventede udgifter. Projektbeskrivelse der beskriver årsagen til investeringen, projektets målsætning, de konkrete resultater, man forventer at opnå og hvordan man vil måle investeringens effekt. Budget og tidslinje for projektet.

Ved udbetaling: Status over projektets udvikling det seneste år og sammenlagt.

Beskrivelse af konkrete resultater i overensstemmelse med projektbeskrivelsen.

Kopi af faktura. Dokumentation for betaling.

Positivliste: indkøb og implementering af forsøgmæssig produktion.

Negativliste: udgifter forbundet med at opgøre aktionens resultat. Udgifter der også indgår i konventionel produktion.

4.2 forskning, produktudvikling og innovation

Sektorens fremtid afhænger i høj grad af om den kan udnytte udviklingspotentialer i produkter, der tilgodeser f.eks. sundhed og miljø samt udnyttelsen af ny teknologi.

Disse tiltag kræver investeringer og forskning. Endvidere er forbruget af frugter og grønsager underlagt en del modemæssige svingninger, og da der i importen af disse produkter ofte kommer nye typer og varianter, har forbrugerne en forventning til at der også i den danske produktion kommer nye produkter. Derfor er det væsentligt, at der løbende sker forskning og produktudvikling for at forøge udbuddet af nyheder fra danske frugt- og grøntproducenter og for stadigt at gøre produktionen mere effektiv og miljøvenlig.

Investeringer vil ofte foregå i samarbejde med forsknings- eller forarbejdningssektoren. POen skal have fuld adgang til at anvende investeringernes resultater i sådanne samarbejder.

Indikatorer

Der anvendes det samme sæt indikatorer gennem hele aktionen.

Input: udgifter til aktionen

Output: Antallet af nye teknikker, processer og/eller produkter, der er indført siden begyndelsen af driftsprogrammet.

Resultat: ændring i den afsatte produktions enhedsværdi (kg/kr.)

Effekt: ændring i den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og ændring i det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer (ha)

Udgang: den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer (ha)

Dokumentationskrav

Ved godkendelse: dokumentation for de forventede udgifter. Projektbeskrivelse der beskriver årsagen til investeringen, projektets målsætning, de konkrete resultater, man forventer at opnå og hvordan man vil måle investeringens effekt. Udkast til kontrakt omkring ejerskab af aktions resultater. Budget og tidslinje for projektet.

Ved udbetaling: Status over projektets udvikling det seneste år og sammenlagt. Beskrivelse af konkrete resultater i overensstemmelse med projektbeskrivelsen. Kopi af faktura. Dokumentation for betaling.

Positivliste: udgifter til forskning og udvikling afholdt hos samarbejdspartnere indenfor kontrakt, projektbeskrivelse og budget.

Negativliste: Se regelsæt om støtte til interne og eksterne lønudgifter.

3.2.5 Uddannelsesaktioner

Rådgivningstjenesten er veludviklet i Danmark og den store teknologiske udvikling inden for sektoren indebærer, at der er et løbende behov for efteruddannelse af aktørerne i erhvervet. Samtidig hermed er erhvervet præget af en skæv strukturudvikling og en generel høj gennemsnitsalder. Dette kan delvis imødegås af aktioner, der fremmer medlemmernes adgang til konsulent-service, der er baseret på hovedforanstaltningerne som f.eks. økologisk eller integreret produktion, miljømæssige forhold, produktkvalitet m.m.

5.1 Rådgivning

Specialiseret rådgivning er en udbredt investering for danske avlere for at optimere produktionen, overholde diverse produktionskrav, implementere nye dyrkningsmetoder eller minimere risikoen for skade på afgrøderne fra vejr eller skadedyr. Investeringer i rådgivning tager udgangspunkt i rammeaftaler mellem PO og udbydere. Rådgivningsaftalen skal definere hvem der kan deltage samt hvilke produkter og tjenester den omfatter, samme krav gælder faktura for de leverede tjenester. PO'en eller rådgivningsfirmaet udarbejder en oversigt over udgifter under rammeaftalen som begge parter attesterer. Oversigten viser dato, udgift, medlemsnummer, rådgivningsaktivitet/ydelse, produkt, betalingsdato og fakturanummer. Alle medlemmer med produktion indenfor de områder aftalen retter sig mod skal have mulighed for at deltage i aktionen.

Indikatorer

Input: udgifter til aktionen

Output: Antallet af bedrifter der benytter sig af rådgivningstjenester

Resultat: Antallet af bedrifter der benytter sig af rådgivningstjenester

Effekt: ændring i den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og ændring i det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer (ha)

Udgang: den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer (ha)

Dokumentationskrav

Ved godkendelse: dokumentation for de forventede udgifter. Projektbeskrivelse der beskriver valget af rådgivningstjeneste, produktgruppe og ydelser. Udkast til rådgivningsaftale.

Ved udbetaling: Oversigt over deltagere. Kopi af faktura. Dokumentation for betaling.

Positivliste: udgifter til rådgivning og håndbøger jf. rådgivningsaftalen til fx integreret produktion

Negativliste: Uspecificerede faktura. Faktura der helt eller delvist omfatter andre udbydere, produkter eller tjenester, end hvad der er specificeret i rådgivningsaftalen.

5.2 Kurser og temadage

Information og inspiration om udvikling og muligheder indenfor branchen kan understøtte PO'ernes andre tiltag eller fungere som en selvstændig indsats for at præge arbejdsgangen og produktionen blandt medlemmerne. Udover at have en gunstig effekt på konkurrenceevnen kan tiltagene afhjælpe den skæve strukturudvikling samt promovere udviklingspotentialer som f.eks. sundhed og økologi. Da aktionen kan omfatte mange medlemmer samtidigt kan den være en vigtig del af PO'ernes overordnede indsats og koordinering af tiltag gennem driftsfonden. Alle medlemmer med en produktion der er relevant for undervisningen, skal have mulighed for at deltage.

Indikatorer

Input: udgifter til aktionen

Output: Antal uddannelsesdage modtaget af deltagerne.

Resultat: Antal personer som har afsluttet et fuldt uddannelsesprogram

Effekt: ændring i den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og ændring i det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer (ha)
Udgang: den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer (ha)

Dokumentationskrav

Ved godkendelse: dokumentation for de forventede udgifter. Projektbeskrivelse der beskriver valget af underviser, produktgruppe og tema, samt målsætningen med undervisningen.

Ved udbetaling: Oversigt over deltagere. Kopi af faktura. Dokumentation for betaling.

Positivliste: Forplejning, ophold og transport op til 10% af aktionens samlede budget.

Negativliste: indkøb i forlængelse af kurserne. Forplejning udenfor selve undervisningsdagen.

3.2.6 Kriseforebyggelses- og krisestyringsforanstaltninger

Gartnerierhvervet er risikobetonet, da produktion overvejende er letfordærvelig og sårbar overfor vejrforhold. Kriseforebyggelse og krisestyring er redskaber, der anvendes til at kompensere for den skade ekstraordinære ugunstige vejr- og markedsforhold kan pådrage en producentorganisation.

Der har i Danmark ikke har været tradition for at udnytte markedsordningens krisestyringsmuligheder, men de introduceres nu i begrænset omfang for at kunne reagere på omfattende, internationale afsætningskriser og for at give danske avlere lige konkurrenceforhold med nabolandene.

6.1 Tilbagekøb fra markedet

Der kan i særlige tilfælde ydes støtte til at høstede produkter trækkes tilbage fra markedet. Det vil i realiteten betyde at produkterne destrueres eller foræres væk. Støtten til denne aktion vil være baseret på en standardsats pr ton af tilbagekøbte produkter.

Aktionen kan som udgangspunkt ikke indgå i driftsprogrammet. Når ydre omstændigheder skaber et væsentligt og uforudsigeligt fald i afsætningen, kan Fødevareministeriet dog åbne op for muligheden for at der ydes støtte til tilbagekøb. Foreløbigt vil aktionens anvendelse bliver overvejet i forbindelse med en afsætningskrise på Europæisk plan.

Der ydes ikke støtte til nedgang i afsætningen, der primært skyldes konkurrence fra andre udbydere. Ligeledes ydes der ikke støtte til tilbagekøb af produkter, der ikke omfatter handelsnormerne. Der kan under ingen omstændigheder ydes støtte til tilbagekøb, hvis dette ikke er forudmeldt til NaturErhvervstyrelsen og der har været mulighed for at kontrollere tilbagekøbet. Det er derfor vigtigt at en PO, der ønsker støtte til tilbagekøb fra markedet, først kontakter NaturErhvervstyrelsen. Tilbagekøbte produkter kan uddeles gratis til konsum. Denne løsning giver mere gunstige støttebetingelser, men medfører ekstra krav til dokumentation.

Indikatorer

Input: udgifter til aktionen
Output: Antal gennemførte aktioner
Resultat: Samlet tilbagekøbt mængde (ton)
Effekt: ændring i den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og
    ændring i det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af
    medlemmer (ha)
Udgang: den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og
    det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer
    (ha)

Dokumentationskrav

Ved godkendelse: forhåndsmeddelelse for hvert parti der tilbagekøbes.
Ved udbetaling: Oversigt over samlede tilbagekøb fra markedet i driftsåret.

Positivliste: høstede produkter omfattet af leveringspligten svarende til op til 5% af den afsatte mængde af de pågældende produkter.

Negativliste: produkter der er bortskaffede eller ikke overholder handelsnormerne ved kontrol på stedet. Tilbagekøb der ikke er forhåndsgodkendt af NaturErhvervstyrelsen. Personaleomkostninger forbundet med aktionen.

6.2 Grøn høst eller undladt høst

Der kan i særlige tilfælde ydes støtte til at produkter fjernes fra et givent areal inden høsten normalt går i gang. Støtten til denne aktion vil være baseret på en standardsats pr hektar for de omfattede produkter. Aktionen kan som udgangspunkt ikke indgå i driftsprogrammet. Når ydre omstændigheder skaber et væsentligt og uforudsigeligt fald i afsætningen, kan Fødevareministeriet dog åbne op for muligheden for at der ydes støtte til grøn høst/undladt høst. Foreløbigt vil aktionens anvendelse blive overvejet i forbindelse med en afsætningskrise på europæisk plan. Der ydes ikke støtte til fald i afsætningen, der primært skyldes konkurrence fra andre udbydere. Ligeledes ydes der ikke støtte til grøn eller undladt høst af produkter, der er blevet beskadiget på grund af vejrforhold, sygdom eller lignende. Aktionen skal udføres således at den ikke får negative følger for miljøet eller plante-sundheden.

Der kan under ingen omstændigheder ydes støtte til grøn høst/undladt høst, hvis dette ikke er forudmeldt til NaturErhvervstyrelsen og der har været mulighed for at kontrollere høsten. Det er derfor vigtigt at en PO, der ønsker støtte til grøn høst/undladt høst, først kontakter NaturErhvervstyrelsen. Den første meddelelse i et givet år skal for hvert produkt indeholde en analyse baseret på den forventede markedssituation, som begrundes at anvende grøn høst som en kriseforebyggelsesforanstaltning

Indikatorer

Input: udgifter til aktionen
Output: Antal gennemførte aktioner
Resultat: Samlet areal, der har været genstand for grøn høst eller undladt høstet (ha)
Effekt: ændring i den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og
    ændring i det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af
    medlemmer (ha)

Udgang: den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer (ha)

Dokumentationskrav

Ved godkendelse: analyse der begrundet behovet for undladt høst/grøn høst. Forhåndsmeddelelse for hvert grøn høst/undladt høst.

Ved udbetaling: Oversigt over samlet grøn høst/undladt høst i driftsåret.

Positivliste: produkter omfattet af leveringspligten

Negativliste: produkter der er høstede eller ikke overholder handelsnormerne ved kontrol på stedet. Tilbagekøb der ikke er forhåndsgodkendt af NaturErhvervstyrelsen. Personaleomkostninger forbundet med aktionen.

6.3 Høstforsikring

Gartnerierhvervets produktion er sårbar overfor forhold, der er svære at påvirke som vejr og plantesundhed. Høstforsikringsaktioner forvaltes af producentorganisationerne og bidrager til at beskytte medlemmernes indkomst mod tab lidt som følge af naturkatastrofer, vejrforhold, sygdomme eller skadedyrsangreb. Høstforsikringsaktioner omfatter ikke forsikringserstatninger, der dækker mere end 100 % af producenternes indkomsttab, idet der tages hensyn til eventuelle udbetalinger fra andre støtteordninger i forbindelse med den forsikrede risiko.

Støtte til høstforsikring må ikke fordreje konkurrencevilkårene på forsikringsmarkedet. POen skal derfor kort beskrive de mulige udbydere af en sådan forsikring og indhente tilbud fra mindst to af disse (et forsikringsselskabs afslag på at give tilbud vil også betragtes som et tilbud). Valget begrundes overfor medlemmerne og NaturErhvervstyrelsen. Alle medlemmer med en produktion der er relevant for forsikringsaftalen, skal have mulighed for at deltage indenfor driftsprogrammet budgetmæssige begrænsninger.

Støtte til aktionen er betinget af at Fødevareministeren godkender dens optagelse i den Nationale strategi. Fødevareministeriet arbejder på at denne godkendelse kan finde sted senest to uger før ansøgningsfrist om godkendelse af investeringer under år 2012 af driftsprogrammet.

Indikatorer

Input: udgifter til aktionen

Output: Antal bedrifter der deltager i aktionen

Resultat: Samlet forsikringsværdi

Effekt: ændring i den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og

ændring i det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer (ha)

Udgang: den afsatte produktions samlede værdi (kr.) og

det samlede areal til frugt- og grøntsagsproduktion som dyrkes af medlemmer (ha)

Dokumentationskrav

Ved godkendelse: dokumentation for de forventede udgifter. Kopi af tilbud og begrundelse for valg af udbyder, tjenester og produkter. Eventuelt kan aktionen betinget godkendes indtil den endelige aftale eftersendes.

Ved udbetaling: Oversigt over deltagere. Kopi af faktura. Dokumentation for betaling.

Positivliste: udgifter til høstforsikringspræmier for produkter omfattet af leveringspligten.

Negativliste: Forsikringer der helt eller delvist omfatter andre udbydere, ydelser eller anden produktion end hvad der er omfattet af POens aftale. Personaleomkostninger forbundet med aktionen. Udbetaling af forsikring.

3.2.7 Miljøaktioner

Det er et forordningsbestemt krav, at aktionerne i den nationale miljøramme følger de overordnede mål for EU's fælles miljøpolitik²⁶. Dette gælder i særdeleshed målene fastsat i:

- EF-traktatens artikel 174
- Det 6. miljøhandlingsprogram

I Artikel 174 i EF-traktaten fastsættes følgende overordnede mål med fællesskabets miljøpolitik:

- Bevarelse, beskyttelse og forbedring af miljøkvaliteten
- Beskyttelse af menneskers sundhed
- Forsigtig og rationel udnyttelse af naturressourcerne
- Fremme på internationalt plan af foranstaltninger til løsning af de regionale og globale miljøproblemer²⁷

I EU's miljøhandlingsprogrammer fastlægges retningslinjerne for EU's miljøpolitik. Det 6. miljøhandlingsprogram er fokuseret på en række områder, hvor der kræves en ekstra indsats, og hvor nye europæiske initiativer vil gøre en forskel. Hvert program har særlig fokus på visse områder og i det 6. miljøhandlingsprogram prioriteres særligt fire indsatsområder, hvortil der er knyttet en række specifikke målsætninger:

- Håndtering af klimaændringerne
- Beskyttelse af naturen og de vilde dyr og planter
- Løsning af miljø- og sundhedsproblemer
- Beskyttelse af naturressourcerne og håndtering af affaldet²⁸

Det ses at de fire aktionsområder stemmer udmærket overen med målene i såvel TEF art. 174 og det 6. Miljøhandlingsprogram:

---

²⁶ Rådets forordning (EF) Nr. 1234/2007, Artikel 103f, stk. 1,

²⁷ Traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab (konsolideret udgave Nice) – Tredje Del (12002E174) p1

²⁸ Kommissionen for de Europæiske Fællesskaber 2001: "Miljø 2010: Vores fremtid, vores ansvar - Det sjette miljøhandlingsprogram for det Europæiske Fællesskab 2001 – 2010", Europakommissionen, Luxembourg.

- Reduktion af emissionerne af drivhusgasser er et af målene i EU's 6. miljøhandlingsprogram. Dette stemmer godt overens med målet om at reducere drivhusgasemissionerne
- Et af indsatsområderne i det 6. miljøhandlingsprogram er miljø og sundhed. Her nævnes det specifikt, at der skal sikres en miljøkvalitet, der sikrer mennesker mod forurening. Dette stemmer godt overens med målet om at beskytte grundvandet mod nedsivning
- Et andet indsatsområde i det 6. miljøhandlingsprogram er sikring af natur og biodiversitet. Dette vil givetvis også blive hjulpet af mindre nedsivning
- Et af målene i EU's 6. miljøhandlingsprogram er bedre håndtering af affald. Fællesskabets tilgang til affaldsbehandling bygger således på et slags affaldshierarki, der prioriterer genanvendelse forud for forbrænding med energiudnyttelse og forbrænding forud for deponering. Disse mål kan – i en lille målestok – realiseres i frugt- og grøntsektoren ved at støtte producentorganisationerne i deres bestræbelser på at forbedre affaldshåndteringen.
- Vandbesparelser er ligeledes i overensstemmelse med det 6. miljøhandlingsprograms mål om bedre udnyttelse af naturressourcer. I den tilknyttede temastrategi anbefales netop en sektorbaseret tilgang for at sikre en bæredygtig udnyttelse af naturressourcer – herunder vandressourcer.

En oversigtsliste vedrørende den relevante lovgivning for gartnerisektoren fremgår af [bilag II](#).

Danmark har fastlagt følgende indsatsområder som miljøaktiviteter:

7.1 Produktion der reducerer miljøbelastningen

Der ydes støtte til produktionsmetoder, der har en dokumenteret reduktion i forbruget af energi, affald, vand, emballage eller pesticider på mindst 25% i forhold til konventionel produktion. NaturErhvervstyrelsen har godkendt aktionerne på positivlisten som havende den påkrævede effekt. Aktionens støtteberettigelse afhænger af at PO'en måler og opgør den faktiske miljøeffekt. Hvis aktionen er implementeret og resultatet målt som krævet vil den være støtteberettiget selv om resultatet opgøres til under 25%.

Der ydes kun støtte til specifikke omkostninger, dvs. forskellen mellem traditionelle udgifter og faktiske udgifter. Hvert særskilt indsatsområde under 7.1 udgør en separat aktion i driftsprogrammet (fx ”7.1 energi” og ”7.1 vand”). Investeringer indenfor økologi udgør også en separat aktion. Indikatorerne for hver aktion er bestemt af indsatsområdet.

Bemærk at positivlisten er udtømmende for driftsprogramår 2012

Indikatorer

Input: udgifter til aktionen

Output: Antal bedrifter der deltager i aktionen *eller* afsat produktionsmængde for aktioner der vedrører transport og afsætning.

Resultat: Skønnet ændring i hhv. årligt

Forbrug af kunstgødning/pesticider pr ha (N og P₂O₃/liter)

Vandforbrug pr ha (m³ pr ha.)

Energiforbrug pr energikilde eller brændstoftype (l/m³/Kwh pr ton afsat produktion)
Mængde af produceret affald (ton affald pr ton afsat produktion)
Emballageforbrug (ton emballage pr ton afsat produktion)
Effekt: Skønnet ændring i POens samlede forbrug af den pågældende ressource
Udgang: Areal omfattet af reduktioner i forbruget af den pågældende type ressource.

Dokumentationskrav

Ved godkendelse: dokumentation for forventede udgifter og for resultatindikatoren størrelse.

Ved udbetaling: Oversigt over deltagere og omfattede arealer/produkter. Kopi af faktura. Dokumentation for at aktionen er gennemført som godkendt. Dokumentation for betaling.

Udtømmende positivliste: Specifikke omkostninger til produktion i overensstemmelse med positivlisten for aktion 7.2 nedenfor. Desuden indkøb af flergangsemballage.
Negativliste: generelle omkostninger eller almindelige produktionsomkostninger

7.2 Investeringer der reducerer miljøbelastningen

Der ydes støtte til investeringer, der har en dokumenteret reduktion i forbruget af energi, affald, vand, emballage eller pesticider på mindst 25% i forhold den løsning aktionen erstatter på de deltagende bedrifter. NaturErhvervstyrelsen har godkendt aktionerne på positivlisten som havende den påkrævede effekt. Aktionens støtteberettigelse afhænger af at POen måler og opgør den faktiske miljøeffekt. Hvis aktionen er implementeret og resultatet målt som krævet vil den være støtteberettiget selv om resultatet opgøres til under 25%.

Hvert særskilt indsatsområde under 7.2 udgør en separat aktion i driftsprogrammet (fx ”7.2 energi” og ”7.2 vand”). Investeringer indenfor økologi udgør også en separat aktion. Indikatorerne for hver aktion er bestemt af indsatsområdet.

Bemærk at positivlisten er udtømmende for driftsprogramår 2012

Indikatorer

Input: udgifter til aktionen

Output: Antal bedrifter der deltager i aktionen *eller* afsat produktionsmængde for aktioner der vedrører transport og afsætning.

Resultat: Skønnet ændring i hhv. årligt

Forbrug af kunstgødning/pesticider pr ha (N og P₂O₃/liter)

Vandforbrug pr ha (m³ pr ha.)

Energiforbrug pr energikilde eller brændstoftype (l/m³/Kwh pr ton afsat produktion)

Mængde af produceret affald (ton affald pr ton afsat produktion)

Emballageforbrug (ton emballage pr ton afsat produktion)

Effekt: Skønnet ændring i POens samlede forbrug af den pågældende ressource

Udgang: Areal omfattet af reduktioner i forbruget af den pågældende type ressource.

Dokumentationskrav

Rådgivningsaktioner skal overholde dokumentationskravene beskrevet under aktion 5.1

Ved godkendelse: dokumentation for forventede udgifter. Beskrivelse af hvordan resultatindikatoren opgøres.

Ved udbetaling: Oversigt over deltagere og omfattede arealer/produktion. Kopi af faktura. Dokumentation for at aktionen er gennemført som godkendt. Dokumentation for betaling.

Udtømmende positivliste:

Pesticider/gødning – tagesprøjter, tunnelsprøjter, sensorbaseret ukrudtsprøjte, vejrstationer, coatede frø, mekanisk ventilation af væksthuse for fugtighedsreduktion, varmtvandsbehandling inden lagring, gødningsspreder, udlæggere til organisk gødning.

Vand – vandingsindikator/vandstyringsanlæg, regnvandsbassin, drypvanding, vaskeanlæg til fx emballage.

Energi – solpaneler, varmepumper, isoleringsgardiner, udskiftning af ældre køleanlæg, konsulentrådgivning, klimastyring af væksthuse.

Affald og emballage – rationalisering af materialeforbrug.

Økologi – lugemaskine (mekanisk eller brænder), rådgivning.

Negativliste: generelle omkostninger eller almindelige produktionsomkostninger

7.3 Etablering af økologisk produktion

Der ydes støtte til etablering af økologisk produktion.

Indikatorer

Input: udgifter til aktionen

Output: Antal bedrifter der deltager i aktionen

Resultat: Hektar omfattet af aktionen

Effekt: Skønnet ændring i areal med økologisk produktion

Udgang: Areal med økologisk produktion.

Dokumentationskrav

Ved godkendelse: Budget og tidslinje for etableringen med oversigt over planlagte deltagere, arealer og produktion.

Ved udbetaling: Oversigt over omfattede arealer, produktion og deltagere med kopi af deltagers certificering som økologisk producent. Kopi af faktura. Dokumentation for at aktionen er gennemført som godkendt. Dokumentation for betaling.

Positivliste: specifikke omkostninger til etablering af eller omlægning til økologisk produktion.

Negativliste: arbejdskraft, almindelige produktionsomkostninger (se dog aktion 7.1), investeringer der også anvendes i konventionel produktion. Omkostninger til ophør af konventionel produktion.

7.4 Investering i økologisk produktion

Der ydes støtte til investeringer i økologisk produktion. Investeringerne tager udgangspunkt i aktioner under foranstaltninger 1, 2 og 5. Kravene til beskrivelse, dokumentation og positiv-/negativ-liste for de pågældende aktioner er også gældende for aktion 7.4. Der oprettes en særskilt aktion under 7.4 i driftsprogrammet for hver aktion under 1, 2 og 5, man tager udgangspunkt i (dvs. 7.4 – Rådgivning og 7.4 Erhvervelse af anlægsaktiver osv.).

Indikatorer

Input: udgifter til aktionen
Output: Antal bedrifter der deltager i aktionen
Resultat: Hektar omfattet af aktionen
Effekt: Skønnet ændring i areal med økologisk produktion
Udgang: Areal med økologisk produktion.

Dokumentationskrav

Kravene i strategien til lignende aktioner for konventionel produktion gælder også for denne aktion. Ved udbetaling vedlægges desuden en oversigt over omfattede arealer, produktion og deltagere med kopi af deltagers certificering som økologisk producent.

Positivliste: Investeringer der specifikt retter sig mod økologisk produktion. De specifikke omkostninger ved økologisk produktion.

7.5 Naturbeskyttelse

Der ydes støtte til aktioner der reducerer jorderosion, beskytter vådområder eller fremmer biodiversiteten.

Indikatorer

Input: udgifter til aktionen
Output: Antal bedrifter der deltager i aktionen
Resultat: Hektar omfattet af aktionen
Effekt: Skønnet ændring bedrifter der har gennemført naturbeskyttende aktioner
Udgang: Bedrifter der har gennemført naturbeskyttende aktioner.

Dokumentationskrav

Ved godkendelse: Beskrivelse af projektets målsætning og de konkrete resultatet man forventer at opnå. Budget og tidslinje for projektet.
Ved udbetaling: Kopi af faktura. Dokumentation for at aktionen er gennemført som godkendt. Dokumentation for betaling.

Positivliste: læhegn, minivådområder.

Negativliste: almindelige produktionsomkostninger (se dog aktion 7.1).

3.2.8 Andre aktionstyper

8.1 Generelle omkostninger angående driftsfonden eller driftsprogrammet

Der ydes støtte til administrations- og personaleudgifter, der specifikt vedrører driftsfonden eller driftsprogrammet, herunder administrations- og personaleudgifter, rapporter og evalueringsundersøgelser samt omkostninger ved bogføring og forvaltning af regnskaber. Der betales en fast standardsats på højst 2 % af den godkendte driftsfond hvori både EU's og producentorganisationens bidrag indgår. Denne aktion har et loft på € 180.000.

Dokumentation: jobbeskrivelse for interne medarbejdere, der dokumenterer opgaver og deres omfang som medarbejderen løser i forhold til driftsfond og driftsprogrammet. Kontrakt med eksterne partnere, der specificerer hvilke ydelser og deres omfang som partneren løser i forbindelse med driftsfonden samt POens udgift til disse ydelser.

5. Øvrige nationale bestemmelser

NaturErhvervstyrelsen har fastsat følgende øvrige nationale bestemmelser i forbindelse med driftsprogrammer og administration af producentorganisationer.

Investeringer på medlemmers bedrifter

Det er muligt via driftsprogrammerne at foretage investeringer eller iværksætte aktioner på individuelle medlemmers bedrifter, så længe aktioner/investeringen bidrager til driftsprogrammet overordnede mål²⁹. Der kan ikke foretages investeringer hos medlemmer eller partnere der ikke bidrager til referenceomsætningen eller ikke ejes med mindst 90% af PO'en.

Investeringerne foretages og ejes af producentorganisationerne. Da investeringerne er kollektive skal mindst fem procent af sådanne investeringer finansieres af fællesbidrag til driftsfonden. Den resterende finansiering kan bestå af EU-støtte og individuelle bidrag indenfor de øvrige støtterammer.

Alle investeringer på medlemmers bedrifter skal stå til rådighed for andre medlemmer. Til dette formål og af hensyn til kontrolkrav, opretter PO'en en logbog, hvor det noteres hvilke investeringer PO'en har placeret hos medlemmer, hvor investeringerne befinder sig og hvilke produkter den anvendes i sammenhæng med. Logbogen opdateres årligt eller når oplysningerne omkring anvendelse ændrer sig.

Da der er praktiske begrænsninger for hvor mange medlemmer der kan anvende samme investering, gælder følgende krav for at en investering placeret hos et medlem kan betragtes som kollektiv:

1) Kapacitet og geografi: Hvis investeringen har en kapacitet der er stor nok til, at omfatte mindst 50 % af producentorganisationens medlemmer med samme produktion. Hvis en PO finder det nødvendigt at lægge en investering på en enkelt bedrift, fx et sorteringsanlæg, så skal sorteringsanlægget som udgangspunkt være stort nok til at omfatte minimum 2 medlemmer, hvis producentorganisationen har 3 medlemmer med samme slags produkter. Kravet vil dog være afhængigt af medlemmernes geografiske spredning.

2) Hvis den overordnede strategi i producentorganisationen er, at hovedparten af medlemmerne indenfor driftsprogrammet løbetid (3 eller 5 år) skal have foretaget investeringer. Her kan være tale om at alle tomatavlere indenfor en 3-årig periode skal have en tildelt en ny/nyere sprøjte. Hvis den ene tomatavler ikke har midler til finansiering af sprøjten, vil det være producentorganisationen og dermed de resterende medlemmer der finansiere medlemmets egenbetaling - Det er PO'ens ansvar at alle medlemmer deltager og inddrages i driftsfonden.

Driftsfondens regnskab

Medlemsstaterne sikrer sig, at driftsfondene forvaltes på en sådan måde, at alle udgifter og indtægter i forbindelse med dem hvert år kan identificeres, kontrolleres og godkendes af eksterne revisorer³⁰. Til det formål opstilles følgende krav til driftsfondens regnskaber:

---

²⁹ KFO 543/2011, artikel 60, stk. 6

³⁰ KFO 543/2011, artikel 52,

Producentorganisationerne opgør fra 2012 referenceomsætningen som et særskilt punkt i årsrapportens hovedtal som minimum defineres som:

- Omsætning af medlemmernes produkter eks. transport, emballage, etc.
- Avance på medlemmers produkter, transport
- Avance på medlemmers produkter, emballage

I avancen på medlemmers produkter ved intern transport, kan indgå omkostninger for op til 300 km transport³¹.

Driftsfondens regnskab skal fremgå og attesteres i årsregnskabet. Ansøgning om udbetaling skal ledsages af særskilte oversigter:

Driftsfondens finansiering:

- Salgsafgifter
- Kontingenter
- Individuelle bidrag
- Solgte investeringer
- Etc.

Det oplyses hvor indtægterne stammer fra, hvordan/hvorfor de er opkrævede (fx ”salgsafgift” eller ”individuel bidrag til aktion xx”), datoen for overførsel, beløb, samt et identifikationsnummer der kan knyttes til udgiftsoversigter og bankudtog.

Driftsfondens udgifter:

- Foranstaltning:
  - Aktion xx
- Tilbagebetaling
- Etc.

Det oplyses hvem der er betalt til, hvad udgiften dækker, datoen for overførsel, beløb, samt identifikationsnumre der kan knyttes til bankudtog og faktura.

Leveringspligten

Producentorganisationen skal fastsætte i deres vedtægter, hvis de vil benytte de nationalt og forordningsbestemte muligheder for at medlemmer omsætter en mindre del af deres omsætning udenom POen. Det skal desuden fremgå klart hvornår et produkt grundet sine kendetegn ikke er omfattet af leveringspligten.

Producentorganisationerne skal løbende vurdere om der foreligger risiko for at et medlem ikke overholder sin leveringspligt og kontrollere dette om nødvendigt. Medlemmer skal kunne fremlægge årsopgørelser for salg gennem deres producentorganisation og andet af producentorganisationen tilladt salg, herunder stalddørssalg.

Konstateres medlemsstatens kontrol at leveringspligten ikke er overholdt sanktioneres POen efter nationale sanktionsregler³². Den kommende udbetaling af støtte til driftsprogrammet bliver reduceret med et beløb svarende til medlemmets bidrag til refe-

---

³¹ Indenfor denne afstand bør dansk produktion enten kunne samles i nærheden af en større by eller alternativt bringes direkte til aftager.

³² KFO 543/2011, artikel 144

renceomsætningen. Ved gentagende forsømmelser eller andre skærpede omstændigheder, kan NaturErhvervstyrelsen kræve medlemmet ekskluderet eller POens egenkontrol revideret før der udbetales støtte. Samme forhold kan medføre suspension af POens anerkendelse.

4. Udpegelse af kompetente myndigheder og ansvarlige organer

Fødevarerhverv (FERV) administrerer som eneste udbetalende organ i Danmark udbetalingerne af samtlige støtteordninger, der er finansieret af EUGFL, garantisektionen. Fødevarerministeriet (FVM) repræsenteret ved Fødevarerhverv, er hovedansvarlig for forvaltningen af den nationale strategi. Overvågningen og evalueringen af den nationale strategi varetages ligeledes af Fødevarerhverv.

FVM vil administrere EU's politik for markedsordningen for frugt og grøntsager på en sikker og korrekt måde således, at den samfundsmæssige nyttevirkning bliver størst mulig.

FVM har det overordnede ansvar for planlægning og koordinering af kontrollen med støtte til producentorganisationernes driftsprogrammer under EU's markedsordning for frugt og grønt. Kontrollen udføres primært af Plantedirektoratet.

5. Overvågnings- og evalueringssystemer

I forbindelse med udarbejdelse af den nationale strategi for bæredygtige driftsprogrammer er der blevet gennemført en analyse af udgangssituationen for frugt og grøntsagssektoren. Analysen af udgangssituationen begrundet valget af de overordnede nationale aktionsområder.

Kommissionen har i henhold KFO 1580/2007, art. 126 og bilag XIV ([bilag III](#)), etableret en fælles overordnet overvågnings- og evalueringsramme i form af et sæt fælles præsentationsindikatorer: indikatorer for udgangssituationen, den økonomiske gennemførelse samt for output, resultater og effekt. Denne ramme skal muliggøre en kontinuerlig måling af producentorganisationernes driftsprogrammers forløb, effektivitet og deres virkning i forhold til programmernes mål.

5.1 Producentorganisationernes rapporteringsforpligtelser

I henhold til KFO 1580/2007, artikel 126, stk. 1, skal både de nationale strategier og driftsprogrammerne gøres til genstand for overvågning og evaluering med henblik på at vurdere, hvilke fremskridt der gøres med opfyldelsen af de mål, der er fastsat for driftsprogrammerne, og hvor effektive og virkningsfulde de er set i forhold til disse mål. Der skal således etableres to administrative niveauer, hvor det første niveau udgøres af PO'ernes driftsprogrammer og det andet af den overordnede administration af den nationale strategi.

Overvågning

Hensigten med PO'ernes overvågning er at vurdere de fremskridt, der opnås med hensyn til at opfylde de specifikke mål, som er opstillet i driftsprogrammet. Vurderingen skal ske ved hjælp af de økonomiske indikatorer samt output- og resultatindikatorerne. Resultaterne skal anvendes til:

- at kontrollere programgennemførelsen og dens kvalitet
- at påvise evt. behov for justeringer eller revision af driftsprogrammet til opfyldelse af de i programmet opstillede mål eller forbedre programmets forvaltning
- at bidrage til opfyldelsen af de rapporteringskrav der eksisterer i forbindelse med driftsprogrammet gennemførelse

I henhold til ovenstående skal producentorganisationerne derfor sikre, at der sker en overvågning og evaluering af deres driftsprogrammer ved at bruge de førnævnte fælles præsentationsindikatorer. Til det formål skal PO'erne anvende et system til indsamling, registrering og vedligeholdelse af den information, der kræves for at udarbejde disse indikatorer³³.

For at sikre en indsamling af de relevante indikatorer fastlægges derfor indikatorer for hver godkendt foranstaltning/aktivitet i skemaform. Disse standardiserede skemaer udarbejdes af Fødevarerhverv og skal anvendes af og indgå i PO'ernes årlige ansøgning og rapport. En endelig rapport træder i stedet for den årlige rapport i det år et driftsprogram afsluttes. Denne skal indeholde en vurdering af målopfyldelse, faktorer

³³ Jf. Kommissionens forordning 1580/2007 art. 127.

af betydning for gennemførelsen samt eventuelle konsekvenser for andre og fremtidige driftsprogrammer³⁴.

Evaluering

Ud over overvågningen skal PO'erne også gennemføre en evaluering af deres driftsprogram. Evalueringen skal foregå som en selvstændig midtvejsevaluering. Sigtet med denne er at klarlægge udnyttelsesgraden for de økonomiske ressourcer; effektiviteten og gennemslagskraften af driftsprogrammet; samt at vurdere hvilke fremskridt der er gjort i forhold til programmets opstillede mål. Til dette kan indikatorerne vedrørende udgangssituationen og resultaterne anvendes samt – såfremt relevant virkningsindikatorerne³⁵.

Midtvejsevalueringen kan endvidere, hvis relevant, omfatte en kvalitativ vurdering af resultaterne og indvirkningen af de miljømæssige foranstaltninger vedrørende forebyggelse af erosion; reduktion i brugen og/eller bedre forvaltning af plantebeskyttelsesmidler; beskyttelse af levesteder og biodiversitet; eller bevaring af landskabet.

Resultaterne af dette kan så benyttes til:

- at forbedre kvaliteten af driftsprogrammerne
- at klarlægge om der er brug for mere omfattende ændringer af programmet
- at bidrage til opfyldelsen af rapporteringskravene i forbindelse med driftsprogrammernes gennemførelse
- at drage erfaringer der kan benyttes til at forbedre kvaliteten, effektiviteten og gennemslagskraften i de fremtidige programmer

Overvågningsdelen skal indgå i den årlige rapport, mens midtvejsevalueringen skal vedlægges som bilag til den årlige rapport. Tidspunktet for midtvejsevalueringen skal udføres i forbindelse med gennemførelsen af driftsprogrammet og dette i så god tid, at resultaterne kan nå at indgå i forberedelsen af det efterfølgende driftsprogram³⁶.

5.2 Overvågning og evaluering af den nationale strategi

Ligesom PO'erne skal medlemsstaterne (MS) skærpe deres overvågning og evaluering i forbindelse med driftsprogrammerne. Nærmere bestemt skal den nationale strategi overvåges og evalueres samt sikres gennemførelse via driftsprogrammerne.

Overvågning

Sigtet med overvågningen³⁷ er at vurdere de fremskridt, der opnås med henblik på at opfylde de overordnede og specifikke mål, der er opstillet for driftsprogrammet. Dette skal ske ved hjælp af de økonomiske indikatorer samt output- og resultatindikatorerne og her anvendes oplysningerne i de årlige statusrapporter fra PO'erne. Resultaterne af overvågningen skal anvendes til:

- at kontrollere kvaliteten af driftsprogrammernes gennemførelse

---

³⁴ Jf. Kommissionens forordning 1580/2007 art. 61 og 98.

³⁵ Jf. Kommissionens forordning 1580/2007 art. 127.

³⁶ Jf. art. 127 i Kommissionens forordning 1580/2007

³⁷ Jf. art. 128 i Kommissionens forordning 1580/2007

- at påvise evt. behov for justeringer eller revision af den nationale strategi med henblik på at opnå de i strategien opstillede mål eller forbedre programmets forvaltning
- at bidrage til opfyldelsen af rapporteringskravene i forbindelse med den nationale strategis gennemførelse

Dette skal som for producentorganisationerne ske ved anvendelsen af indikatorsystemet. Til dette skal medlemsstaterne indføre et system til indsamling, registrering og vedligeholdelse af den elektroniske information, der kræves for at indsamle indikatorerne og til dette formål anvendes den information, som PO'erne skal fremsende i forbindelse med deres overvågning og evaluering af driftsprogrammerne³⁸.

Til vurdering af den nationale strategi benyttes udgangsindikatorer. Disse giver et billede af udgangssituationen. Udgangsindikatorer skal benyttes ved udarbejdelsen af den nationale strategi, og skal bidrage til et statusbillede af situationen i frugt og grøntsagssektoren. MS skal ydermere bruge disse indikatorer løbende i monitoring og evalueringen af såvel driftsprogrammer samt national strategi.

Fødevarerhverv udarbejder følgelig et system til indsamling af data til overvågning af driftsprogrammerne, der vil blive integreret i den øvrige administration af programmet. Information vedrørende outputindikatoren (foranstaltningens omfang) indsamles gennem PO'ernes årlige ansøgning om godkendelse af driftsprogrammer, mens de andre indikatorer indsamles via den årlige afrapportering. Formatet for ansøgning samt rapport tilrettelægges og designes med henblik på, at PO'erne leverer den korrekte information via standardiserede skemaer.

Evaluering

Evalueringsdelen skal sigte mod at vurdere, hvilke fremskridt der gøres for at opfylde de overordnede mål for strategien. Denne udføres også ved hjælp af indikatorer, her vedr. udgangssituationen, resultaterne samt virkningerne hvis relevant. Der anvendes også oplysninger fra PO'erne i form af overvågningsresultater, midtvejsevalueringen samt den endelige rapport.

Resultaterne af evalueringen skal bruges til:

- at forbedre strategiens kvalitet
- at klarlægge om der er behov for mere omfattende ændringer af strategien
- at bidrage til opfyldelsen af rapporteringskravene for gennemførelsen af strategien.

Medlemsstaterne skal indsende årlige rapporter til Kommissionen. Disse skal primært indeholde de i KFO 1580/2007, bilag XIII anførte oplysninger, hvoraf kan nævnes information om gennemførelsen af den nationale strategi. Rapporten skal indsendes til Kommissionen senest den 15. november hvert år. Derudover skal MS også årligt meddele Kommissionen om andre forhold vedr. driftsfondene senest d. 31. januar³⁹.

---

³⁸ Jf. art. 57 og 128 i Kommissionens forordning 1580/2007

³⁹ Jf. Kommissionens forordning 1580/2007 art. 99 og bilag XIII.

Ud over ovenstående fortløbende overvågning og evaluering skal medlemsstaterne desuden foretage en samlet evaluering i 2012, som særskilt vedlægges den ovenfor nævnte årlige rapport til Kommissionen. Sigtet er her at klarlægge udnyttelsesgraden for de økonomiske ressourcer; og effektiviteten og gennemslagskraften for de driftsprogrammer, der er gennemført. Samt at vurdere hvilke virkninger og konsekvenser programmerne har haft i forhold til de overordnede og specifikke mål, der er fremsat i strategien mv.

Formålet med ovenstående evaluering skal være:

- at bruge relevante erfaringer til at forbedre fremtidige nationale strategiers kvalitet
- at afdække mangler i forbindelse med fastlæggelsen af målsætninger, mål eller støtteberettigede foranstaltninger
- eller at afdække behovet for at fastlægge nye instrumenter

Det er Fødevarerhvervs opgave og ansvar at gennemføre den kontinuerlige overvågning og evaluering samt tilvejebringe de fornødne data.

Bilag I: Analyse af styrker, svagheder og udviklingspotentialer i frugt og grøntsagssektoren

Rapporten ”*Analyse af styrker, svagheder og udviklingspotentialer i frugt og grøntsagssektoren*” udarbejdet af Fødevarerøkonomisk Institut april 2008 kan rekvireres hos:

FødevarerErhverv
Eksportstøttekontoret
Nyropsgade 30
1780 København V
Telefon: 33 95 87 01
eksportstotte@FERV.dk

Bilag II: Relevant lovgivning for gartnerisektoren

Krydsoverensstemmelse:

- BEK nr. 280 af 22. marts 2007: Bekendtgørelse om direkte støtte til landbrugere efter enkeltbetalingsordningen
- BEK nr. 279 af 22. marts 2007: Bekendtgørelse om kontrol med krydsoverensstemmelse i forbindelse med direkte støtte til landbrugere.
- Jf. deslige RFO 1782/2003 af 29. september 2003 om fastlæggelse af fælles regler for den fælles landbrugspolitik og om fastlæggelse af visse støtteordninger for landbrugere og KFO 796/2004 om gennemførelsesbestemmelser vedrørende krydsoverensstemmelse, graduering og det integrerede forvaltnings- og kontrolsystem.

En del af de nedenstående bestemmelser og deres krav er også omfattet af de nationale krydsoverensstemmelser. Derudover hører flere af bestemmelserne til under mere end et af de nedenstående emner.

Gødning:

- LBK nr. 757 af 29. juni 2006: Bekendtgørelse af lov om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække
- BEK nr. 975 af 25. september 2006: Bekendtgørelse om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække i planperiode 2006/2007
- BEK nr. 744 af 19. juli 2005: Bekendtgørelse om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække i planperiode 2005/2006
- BEK nr. 1695 af 19. december 2006: Bekendtgørelse om husdyrbrug og dyrehold for mere end 3 dyreenheder, husdyrgødning, ensilage m.v.
- (EU-nitratdirektiv 91/676/EEC)

Pesticider:

- LBK nr. 758 af 29. juni 2006: Bekendtgørelse af lov om journal over brug af plantebeskyttelsesmidler og eftersyn af udstyr til udbringning af plantebeskyttelsesmidler i jordbruget.
- BEK nr. 492 af 7. juni 1994: Bekendtgørelse om sprøjtejournaler og eftersyn af sprøjteudstyr i jordbruget
- LBK 1755 af 22. december 2006: Bekendtgørelse af lov om kemiske stoffer og produkter
- BEK nr. 533 af 18. juni 2003: Bekendtgørelse om bekæmpelsesmidler (LDP)

Andet:

- LBK nr. 749 af 21. juni 2007 gældende: Bekendtgørelse af lov om naturbeskyttelse.
- LBK nr. 1757 af 22. december 2006: Bekendtgørelse af lov om miljøbeskyttelse.
- LBK nr. 1756 af 22. december 2006: Bekendtgørelse af lov om miljømål med videre for vandforekomster og internationale naturbeskyttelsesområder (miljømålsloven)

- LBK nr. 71 af 17. januar 2007: Bekendtgørelse af lov om vandforsyning m.v. (vandforsyningsloven)
- BEK nr. 1650 af 13. december 2006: Bekendtgørelse om anvendelse af affald til jordbrugsformål (Slambekendtgørelsen)
- LBK nr. 1505 af 14. december 2006: Bekendtgørelse af museumsloven
- Lov nr. 434 af 9. juni 2004 om drift af landbrugsjorder med ændringer
- BEK nr. 460 af 13. juni 2005: bekendtgørelse om jordressourcens anvendelse til dyrkning og natur
- LBK nr. 789 af 21. juni 2007: Bekendtgørelse af lov om vandløb.

EU-direktiver:

- Rådets direktiv 91/414/EØF om markedsføring af plantebeskyttelsesmidler.
Senest ændret ved Kommissionens direktiv 2007/6/EF af 14. februar 2007.
- Rådets direktiv 91/676/EØF om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget
Senest ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1882/2003 af 29. september 2003.
- Rådets direktiv 86/278/EØF om beskyttelse af miljøet, navnlig jorden, i forbindelse med anvendelsen i landbruget af slam fra rensningsanlæg
Senest ændret ved Rådets forordning (EF) nr. 807/2003 af 14. april 2003.
- Rådets direktiv 75/442/EØF om affald
Senest ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1882/2003 af 29. september 2003.

Bilag III: Ikke-udtømmende liste over relevante indikatorer efter aktionsform

Aktioner vedr. produktions planlægning

Foranstaltning	Aktions-type	Output indikator	Driftsmål	Resultatindikator (3)	Specifikt mål	Effektindikator (3)	Overordnet mål
Aktioner vedr. produktions planlægning	a) Køb af faste aktiver	Antal virksomheder som deltager i aktionen. (1) Antal foretagne aktioner Investerings værdi (EUR) (2)	Udvikle/forbedre produktionsplanlægning	Ændring i mængden af markedsført produktion (Tons) Ændring i værdi af totalt markedsført produktion (EUR/Kg)	Forbedre markedsføringen af medlemmernes produktion Sikre at produktionsmængde er tilpasset efterspørgsel Forøgelse af produkternes handelsmæssige værdi	Skønnet ændring i den markedsførte produktionsværdi (EUR) Ændring i PO'ens antal af aktive F+G producent-medlemmer (4) Ændring i totalt areal af medlemmernes F+G produktion	Forøgelse af konkurrenceevnen Forøgelse af fordelene ved medlemskab af PO'en
	b) Andre anskaffelsesformer faste aktiver, inkl. leje eller leasing	Antal virksomheder som deltager i aktionen. (1) Antal foretagne aktioner					
	c) Andre aktioner	Antal virksomheder som deltager i aktionen. Antal foretagne aktioner					

(1) Kun i tilfælde hvor anskaffelsen af faste aktiver sker på enkeltbedrifter ejet af medlemmer af PO'en.

(2) Skal kun udfyldes i året hvor investeringen finder sted.

(3) Resultatindikator og effektindikator skal kun oplyses når resultatet og effekten respektive er vurderet. Udgangspunktet for ændringer er situationen ved programmets start.

(4) Aktive F+G producentmedlemmer er medlemmer som leverer produkter til PO'en.

Aktioner til forbedring eller fastholdelse af produktkvalitet

Foranstaltning	Aktions-type	Output indikator	Driftsmål	Resultat-indikator (3)	Specifikt mål	Effekt-indikator (3)	Overordnet mål
Aktioner til forbedring eller fastholdelse af produktkvalitet	a) Køb af faste aktiver	Antal virksomheder som deltager i aktionen. (1)	Udvikle/forbedre produktkvaliteten	Ændring i mængden af markedsført produktion som overholder kravene i et kvalitetsprojekt (Tons) (4)	Forbedre markedsføringen af medlemmernes produkter	Skønnet ændring i den markedsførte produktionsværdi (EUR)	Forøgelse af konkurrenceevnen
		Antal foretagne aktioner.			Sikre at produktionsmængde er tilpasset efterspørgsel		
		Investeringsværdi (EUR) (2)			Ændring i PO'ens antal af F+G producentmedlemmer (5) (Antal)		
	b) Andre anskaffelsesformer faste aktiver, inkl. leje eller leasing	Antal virksomheder som deltager i aktionen. (1)		Ændring i værdi af total markedsført produktion (EUR/Kg)	Forøgelse af produkternes handelsmæssige værdi	Ændring i totalarealet af medlemmernes F+G produktion (ha.)	
		Antal foretagne aktioner					
	c) Andre aktioner	Antal virksomheder som deltager i aktionen.		Forventet virkning på produktionsomkostningerne (EUR/Kg)	Optimere produktionsomkostningerne		
Antal foretagne aktioner							

(1) Kun i tilfælde hvor anskaffelsen af faste aktiver sker på enkeltbedrifter ejet af medlemmer af PO'en.

(2) Skal kun udfyldes i året hvor investeringen finder sted.

(3) Resultatindikator og effektindikator skal kun oplyses når resultatet og effekten respektive er vurderet. Udgangspunktet for ændringer er situationen ved programmets start.

(4) Krav til "kvalitet" skal forstås som et sæt af detaljerede forpligtelser vedr. produktionsmetoderne (a) som kontrolleres ved uafhængig inspektion, og (b) som resulterer i et slutprodukt hvis kvalitet ligger væsentligt over den normale handelsnorm med hensyn til sundhed, plantesundhed eller miljømæssige standarder og (ii) svarer til øjeblikkelige og forventede markedsmuligheder.

Det foreslås, at hovedtyperne af kvalitetsprojekter dækker følgende: (a) kontrolleret økologisk produktion; (b) beskyttet geografiske betegnelse og beskyttet oprindelsesbetegnelse; (c) kontrolleret integreret produktion (IP); private certificerede produktkvalitets systemer.

(5) Aktive F+G producentmedlemmer er medlemmer som leverer produkter til PO'en

Aktioner med henblik på forbedret markedsføring

Foranstaltning	Aktions-type	Output indikator	Driftsmål	Resultatindikator (4)	Specifikt mål	Effektindikator (4)	Overordnet mål
Aktioner med henblik på forbedret markedsføring	a) Køb af faste aktiver	Antal virksomheder som deltager i aktionen. (1) Antal foretagne aktioner. Investerings værdi (EUR) (2)	Udvikle/forbedre produkternes markedsføring	Ændring i mængden af markedsført produktion (Tons)	Støtte udbuddet på markedet af medlemmernes produkter Sikre at produktionsmængde er tilpasset efterspørgsel	Skønnet ændring i den markedsførte produktions-værdi (EUR)	Forøgelse af konkurrenceevnen
	b) Andre anskaffelsesformer faste aktiver, inkl. leje eller leasing	Antal virksomheder som deltager i aktionen. (1) Antal foretagne aktioner.					
	c) Salgsfremme og informationsaktiviteter	Antal foretagne aktioner. (3)		Ændring i totalarealet af medlemmernes F+G produktion			
	d) Andre aktioner	Antal virksomheder som deltager i aktionen. Antal foretagne aktioner.					

(1) Kun i tilfælde hvor anskaffelsen af faste aktiver sker på enkeltbedrifter ejet af medlemmer af PO'en.

(2) Skal kun udfyldes i året hvor investeringen finder sted.

(3) Hver dag i en salgsfremmeaktion tæller som én aktion.

(4) Resultatindikator og effektindikator skal kun oplyses når resultatet og effekten respektive er vurderet. Udgangspunktet for ændringer er situationen ved programmets start.

(5) Aktive F+G producentmedlemmer er medlemmer som leverer produkter til PO'en

Forsøg og eksperimentel produktion

Foranstaltning	Aktions-type	Output indikator (Årlig)	Driftsmål	Resultat-indikator	Specifikt mål	Effekt-indikator	Overordnet mål		
Forsøg og eksperimentel produktion	a) Køb af faste aktiver	Antal virksomheder som deltager i aktionen. Antal aktioner. Investeringsværdi (EUR)	Udvikling af nye produkter og/eller teknikker	Antallet af nye teknikker, processer og/eller produkter som er taget i anvendelse siden begyndelsen af driftsprogrammet	Udvikling af tekniske og økonomiske færdigheder og fremme af innovation	Skønnet ændring i den markedsførte produktionsværdi (EUR)	Forøgelse af konkurrenceevnen		
	b) Andre anskaffelsesformer faste aktiver, inkl. leje eller leasing	Antal virksomheder som deltager i aktionen. Antal iværksatte aktioner						Ændring i PO'ens antal af F+G producent-medlemmer (antal)	Forøgelse af fordelene ved medlemskab af PO'en
	c) Andre aktioner	Antal iværksatte aktioner Antal virksomheder som deltager i aktionen. Antal ha. som er omfattet						Ændring i totalarealet af medlemmernes F+G produktion (ha.)	

(1) Kun i tilfælde hvor anskaffelsen af faste aktiver sker på enkeltbedrifter ejet af medlemmer af PO'en.

(2) Skal kun udfyldes i året hvor investeringen finder sted.

(3) Kun i tilfælde af aktioner i forbindelse med eksperimentel produktion som finder sted på arealer der tilhører medlemsvirksomheder.

(4) Kun i tilfælde af aktioner i forbindelse med eksperimentel produktion som finder sted på arealer der tilhører medlemsvirksomheder og/eller PO'en

(5) Resultatindikator og effektindikator skal kun oplyses når resultatet og effekten respektive er vurderet. Udgangspunktet for ændringer er situationen ved programmets start.

(6) Aktive F+G producentmedlemmer er medlemmer som leverer produkter til PO'en

Uddannelseskurser og/eller aktioner for at fremme adgangen til konsulent-service

Foranstaltning	Aktions-type	Output indikator	Driftsmål	Resultatindikator (3)	Specifikt mål	Effektindikator (3)	Overordnet mål
Uddannelseskurser og/eller aktioner for at fremme adgangen til konsulent-service	Baseret på hovedforanstaltningen der er dækket: a) Økologisk produktion b) Integreret produktion eller integreret skadedyrsbekæmpelse c) Andre miljømæssige forhold d) Gennemskuelighed e) Produktkvalitet, inkl. Pesticidrester f) Andre forhold	Antal iværksatte aktioner (1) (2)	Sikring af adgang til teknisk træning og viden	Antal personer som har fuldført den fulde træningsaktivitet/program	Fremme af viden og forbedring af det menneskelige potentiale	Skønnet ændring i den markedsførte produktions-værdi (EUR)	Forøgelse af konkurrenceevnen
		Antal kursusdage modtaget af deltagerne		Antal virksomheder som anvender konsulent-service		Ændring i PO'ens antal af F+G producentmedlemmer (4) Ændring i totalarealet af medlemmernes F+G produktion	

(1) Hvert kursus eller træningsaktion tæller som en aktion, uanset dets specifikke indhold og antallet af træningsdage deltagerne modtager.

(2) Enhver aktion der har til formål at fremme PO medlemmernes adgang til konsulent-hjælp tæller som en aktion, uanset typen af råd (en konsulent-service udviklet af PO'en eller en ekstern konsulent-service) sagsområdet dækket af hjælpen og antallet af virksomheder som benytter den tilbudte service.

(3) Resultatindikator og effektindikator skal kun oplyses når resultatet og effekten respektive er vurderet. Udgangspunktet for ændringer er situationen ved programmets start.

(4) Aktive F+G producentmedlemmer er medlemmer som leverer produkter til PO'en

Miljømæssige aktioner

Foranstaltning	Aktions-type	Output indikator	Driftsmål	Resultatindikator (5)	Specifikt mål	Effektindikator (5)	Overordnet mål
Miljømæssige aktioner	a) Køb af faste aktiver (1)	Antal virksomheder som deltager i aktionen. (3)	Fremme af miljømæssige tiltag	Skønnet ændring i det årlige forbrug af mineralsk gødning pr. ha. Angivet pr. gødnings-type (N og P ₂ O ₃) (tons)		Medvirke til vedligehold og beskyttelse af miljøet - beskyttelse af jorden, - vedligeholdelse eller forbedring af vandkvaliteten, - bæredygtig anvendelse af vandressourcerne, - beskyttelse af habitat & biodiversitet, - bevarelse af landskabet	Vedligeholdelse og beskyttelse af miljøet: - jord - vand - habitat og biodiversitet - landskaber - mindskelse af virkningerne af klimaændringer - luftkvalitet - affaldsreduktion
		Antal aktioner iværksat.		Skønnet ændring i det årlige vandforbrug pr. ha. (m ³ /ha)			
	b) Andre anskaffelsesformer faste aktiver, inkl. leje eller leasing (2)	Investeringens værdi (EUR) (4)		Ændring i værdi af totalt markedsført produktion (EUR/Kg)	Forøgelse af produkternes handelsmæssige værdi		
		Antal virksomheder som deltager i aktionen. (3)					
		Antal iværksatte aktioner					

<p>c) Andre aktioner (1) Produktion. i) økologisk produktion. ii) IP iii) Forbedret brug og/eller anvendelse af vand, inkl. vandbesparelse og dræning iv) aktioner til at bevare jord (ex. arbejdsteknikker til at forhindre/reducere jorderosion, grønt dække, bevarende landbrug, jorddækning) v) Aktioner til at skabe eller vedligeholde miljøer som er gunstige for biodiversitet (ex. vådområder) eller at vedligeholde landskabet, inkl. bevarelse af historiske træk (ex. stendiger, terrasser, småskove). vi) Aktioner der fremmer energibesparelser. vii) Aktioner til reducere af affaldsproduktionen og til forbedret affaldshåndtering. viii) Andre aktioner</p>	<p>Antal virksomheder som deltager i aktionen.</p> <p>Antal virksomheder som deltager i aktionen.</p> <p>Antal ha. som er omfattet</p>		<p>Skønnet ændring i:</p> <ul style="list-style-type: none"> - det årlige energiforbrug efter energitype eller type af brændstof (Tons/liter/m³/Kwh per tons af markedsført produktion). - den årlige mængde af affald (Tons pr. tons af markedsført produktion). - det årligt forbrug af emballeringsmaterialer 	<p>Mindskelse af virkningerne af klimaændringer</p> <p>Reduktion af affaldsmængden</p>		
<p>(2) Transport</p>	<p>Antal iværksatte aktioner</p>	<p>Fremme af miljømæssige tiltag</p>	<p>Skønnet ændring i det årlige forbrug af energi efter energitype eller brændstofkilde (Liter/m³/ Kwh pr. tons af markedsført produktion)</p>	<p>Forbedring af energieffektiviteten og reduktion i anvendelsen af mere forurenende brændstofkilder.</p>		
<p>(3) Markedsføring</p>	<p>Antal iværksatte aktioner</p>	<p>Fremme af miljømæssige tiltag</p>	<p>Skønnet ændring i det årlige forbrug af frembragt affald (tons pr. tons af markedsført produktion)</p> <p>Skønnet ændring i det årlige forbrug af emballage (tons pr. tons af markedsført produktion)</p>	<p>Reduktion af affaldsproduktionen</p>		

(1) Inklusive ikke-produktive investeringer kædet til udførelsen af aftaler indgået under andre miljømæssige aktioner.

(2) Inklusive andre former for anskaffelse af faste aktiver kædet til udførelsen af aftaler indgået under andre miljømæssige aktioner.

(3) Kun i tilfælde hvor anskaffelsen af faste aktiver gennemføres på enkeltbedrifter tilhørende medlemmer af PO'en..

(4) Skal kun udfyldes i året hvor investeringen finder sted.

(5) Resultatindikator og effektindikator skal kun oplyses når resultatet og effekten respektive er vurderet. Udgangspunktet for ændringer er situationen ved programmets start.

Andre aktioner

Foranstaltning	Aktions-type	Output indikator	Driftsmål	Resultatindikator (3)	Specifikt mål	Effektindikator (3)	Overordnet mål	
Andre aktioner	a) Køb af faste aktiver	Antal virksomheder som deltager i aktionen. (1)	Forbedring af virksomhedernes præstationer gennem bedre anvendelse af produktionsfaktorerne	Ændring i mængden af markedsført produktion (Tons)	Forbedre markedsføringen af medlemmernes produktion	Skønnet ændring i den markedsførte produktionsværdi (EUR)	Forøgelse af konkurrenceevnen	
		Antal foretagne aktioner.						Udvikling af logistikken, produktforberedelsen og salgspotentialet
		Investeringsværdi (EUR) (2)	Ændring i værdi af totalt markedsført produktion (EUR/Kg)		Forøgelse af produkternes handelsmæssige værdi			
	b) Andre anskaffelsesformer faste aktiver, inkl. leje eller leasing	Antal virksomheder som deltager i aktionen. (1)		Forstærkning af PO'ernes operationelle kapacitet		Forventet virkning på produktionsomkostningerne (EUR/kg)	Optimering af produktionsomkostningerne	Ændring i PO'ens antal af F+G producentmedlemmer (4)
		Antal foretagne aktioner			Ændring i totalarealet af medlemmernes F+G produktion			
	c) Andre aktioner	Antal foretagne aktioner						

(1) Kun i tilfælde hvor anskaffelsen af faste aktiver sker på enkeltbedrifter ejet af medlemmer af PO'en.

(2) Skal kun udfyldes i året hvor investeringen finder sted.

(3) Resultatindikator og effektindikator skal kun oplyses når resultatet og effekten respektive er vurderet. Udgangspunktet for ændringer er situationen ved programmets start.

(4) Aktive F+G producentmedlemmer er medlemmer som leverer produkter til PO'en.

Bilag IV: Tidligere driftsprogrammers indvirkning

Det fremgår af nedenstående tabel 7, at driftsfondenes investeringer⁴⁰ i perioden 2004 – 2006 har fordelt sig på hovedområderne: produktion, kontrol, afgrødebehandling og afsætning samt andet. En uddybende beskrivelse af tabelfordelingen fremgår af efterfølgende afsnit 1) - 4).

1) Produktion

Hovedområdet ”**Produktion**” tegner sig samlet for 40 – 50 % af producentorganisationernes investeringer. Disse omkostninger underopdeles efterfølgende i ”*Tekniske foranstaltninger*”, ”*Service, uddannelse og forskning*” samt ”*Særlige miljøforanstaltninger*”.

”*Tekniske foranstaltninger*” omfatter en række investeringer primært fortaget på medlemmernes bedrifter (foranstaltninger til og med høstprocessen). Blandt disse investeringer kan nævnes:

- plantning af flerårige træer og buske, som skal sikre en fornyelse af sortssammensætningen af f. eks. æbler, pærer eller blommer med henblik på bedre markedstilpasning, så kundernes krav og ønsker opfyldes. Dermed sikres afsætningen og der kan forhåbentligt opnås en merpris i forhold til afsætning af traditionelle sorter;
- overdækning af kirsebær og jordbærkulturer med henblik på at beskytte afgrøderne mod skader forårsaget af vejrliget, og dermed sikre en bedre frugtkvalitet;
- indkøb af refraktometre for gennem måling af sukkerindhold at bestemme/afgøre om frugterne – især æbler - har opnået den korrekte modningsgrad til at blive plukket;
- indkøb af moderne plantemaskiner, høstmaskiner, høstkasser, plukkevogne lifte m.v., som sikrer en optimeret produktion og et formindsket arbejdskraftforbrug. Dette er væsentligt, idet et af frugt og grøntsagssektorens store problemer, som tidligere berørt, er mangel på arbejdskraft. Desuden sikres en bedre kvalitet på slutproduktet ved anvendelse af moderne høstmaskiner, idet produkterne herigennem undergår en

---

⁴⁰ I Fødevarerhvervs evaluering og kontrol af de gennemførte programmer, er der hidtil blevet fokuseret på at sikre, at programmerne er gennemført i henhold til den oprindelige godkendelse. Det dagældende forordningsmateriale har ikke stillet krav om fremlæggelse af oplysninger vedrørende de kvantitative virkninger af de igangsatte foranstaltninger, hvorfor producentorganisationerne ikke er blevet anmodet om at fremlægge sådanne data udover årsrapporterne. Dette kunne i givet fald kunne have omfattet kvantitative oplysninger om størrelsesordenen af eventuelle arbejdskraftbesparelser eller størrelsen på opnåede rationaliseringsgevinster.

mere nænsom behandling - uden beskadigelser i form af stødpletter m.m.

Producentorganisationernes udgifter under "Produktion" til "*Service, uddannelse og forskning*", vedrører i stort omfang konsulentrådgivning, med henblik på, gennem producenternes optimale produktionsprocesser, at fremme kvaliteten og ensartetheden af de producerede produkter. Det er væsentligt, at de produkter PO'erne udbyder til salg har en stor grad af ensartethed, når de sælges i store partier. I konsulentrådgivningen indgår også udarbejdelse af gødningsplaner baseret på blad- og jordprøver som anvendes til at sikre en optimal gødsning. Dette tager dels hensyn til miljøet (sikrer mod overgødskning), sikrer dels en optimal vækst, ligesom den korrekte gødsning reducerer virksomhedernes omkostninger til kunstgødning. Herudover er der i begrænset omfang anvendt midler til egentlig kursusvirksomhed.

Den sidste undergruppe "*Særlige miljøforanstaltninger*" dækker hovedsageligt over omkostninger til fortsat anvendelse af integreret produktion (IP). Under dette koncept anvendes forskellige prædatorer (rovmidler, rovtæger m.m.) til skadedyrsbekæmpelse i stedet for sprøjtninger med pesticider. I væksthuse medfører IP teknikken en afledt meromkostning til energi for at sikre et tilpas lavt fugtighedsindhold i rumluften. Dette skal sikres med henblik på at forhindre svampeangreb, som ville kræve sprøjtning med fungicider, der ville decimere eller udrydde bestanden af rovmidler. I forbindelse med IP produktionen, er kontrollen af producenternes overholdelse af de danske IP-regler også blevet støttet.

Ud over udgifter til IP, har der også i mindre omfang været anvendt midler til støtte af bortskaffelse af brugte afdækningsmaterialer samt genanvendelse af anvendt stenuld.

2) Kontrol

Hovedområdet "**Kontrol**" beslaglægger omkring 3 % af producentorganisationernes samlede udgifter til driftsprogrammer.

Denne aktivitet vedrører kontrol af de til salg fremførte produkter for, at sikre at disse overholder EU's fælles handelsnormer for frugter og grøntsager. Aktiviteten finder typisk sted, når producenten indleverer sine produkter på PO'ens salgssted.

Samtidig er det gennem de senere år blevet mere almindeligt, at de store indkøbere (supermarkedskæder o. lign.) stiller specifikke krav til såvel kvalitet som specielle emballagetyper og påskrifter, hvilket ligeledes kontrolleres i forbindelse med denne kvalitetskontrol.

3) Afgrødebehandling og afsætning

Hovedområdet **"Afgørdebehandling og afsætning"** tegner sig samlet for ca. 50 % af driftsfondenes omkostninger. Disse investeringer underopdeles ligesom på hovedområdet **"Produktion"**. Opdelingerne "afgrødebehandling og afsætning" sker i *"Tekniske foranstaltninger"*, *"Afsætning, salgsfremme, distribution"* samt *"Særlige miljøforanstaltninger"*.

"Tekniske foranstaltninger" omfatter en række investeringer foretaget på såvel PO'ernes domiciler som på medlemmernes bedrifter, hvor dette er relevant. Foranstaltningerne vedrører produkterne efter at høstprocessen er foretaget. Blandt disse omkostninger kan nævnes:

- Sorterings- og pakkemaskiner: Med disse investeringer sikres en mere rationel sortering og pakning, som giver større sikkerhed for at de producerede produkter overholder de normer for produkternes karakteristika, som opstilles af de fælles handelsnormer. Dertil kommer de store kunders krav til såvel produkternes udseende som pakningsmåde. Samtidig bliver kapaciteten forøget og enhedsomkostningerne bliver mindre, idet arbejdskraftforbruget nedsættes. Gennem disse rationaliseringer opnås også et bedre arbejdsmiljø, idet maskinerne eliminerer en del af det nuværende ensartede arbejde i forbindelse med sortering og pakning.
- En række forskellige former for køle- og lagerfaciliteter, herunder kølecontainere som anvendes i marken og ved transport til vaske- og pakkefaciliteter, for at sikre at de letfordærvelige produkter holder saftspændingen, til de kommer på stationære kølelagre. Det væsentlige er, at kølekæden ikke brydes fra jord til bord. Herudover er der investeret i almindelige kølelagre og Ultra Low Oxygen (ULO) lagre, samt i køl/sval i producentorganisationernes udleveringsområder.
- Af andre projekter kan nævnes investeringer i vaskemaskiner til forskellige afgrøder (porrer, gulerødder med flere rodfrugter) etiketteringsanlæg, kasseafløssere, løgskrællere, videoovervågning af salgshal, etablering af netauktion m.m.

"Afsætning, salgsfremme, distribution" udgør kun en begrænset del af driftsfondenes udgifter, idet den kun lægger beslag på omkring 1 % af udgifterne. Aktionerne omfatter direkte salgsfremme, herunder sponsorering, udvikling af salgsaktiviteter for at sikre leverancer til større aftagere og cateringsfirmaer, optimeret planlægning af produktions- og afregningssystemer samt udvikling af klicheer til nye etiketter.

"Særlige miljøforanstaltninger" er et af de områder hvor der kun er investeret i meget begrænset omfang. Som eksempel herpå kan nævnes udskiftning af almindeligt køleanlæg med miljøvenligt køleanlæg.

Under de syv første kolonner i skemaet er som eksempel nævnt forskning og udvikling som tiltag, der kan støttes, men der er stort set ikke anvendt midler fra driftsfondene til disse to formål.

4) Andet

Hovedområdet ”**Andet**” tegner sig kun for 1 % af driftsfondenes omkostninger. Disse omkostninger underopdeles i ”*Generalomkostninger*”, *Fusioner og overtagelser*” og ”*Andet*”

På området er der kun omkostninger under posten ”*Generalomkostninger*”, hvor driftsfondene som støtteberettiget omkostning kan medtage 2 % af fondens udgifter som administrationsomkostninger. Der har ikke været udgifter i forbindelse med ”*Fusioner og overtagelser*” eller ”*Andet*”.

Tabel 7: Driftsfondenes investeringer i perioden 2004 - 2006

		1 Produktion (EUR) (1)			2 Kontrol (1) (EUR)	3 Afsætning og afgrødebehandling (1) (EUR)			4 Andet (EUR) (1)			I (EUR)
		A Tekniske foranstaltninger ⁴¹ (plantesundhedsforanst., kunstvanding, maskiner, væksthuse, planter, forskning & udvikling)	B Service, uddannelse, forskning (rådgivning, forvarsling (hagl, frost, sygdomme), kurser, forskning & udvikling)	C Særlige miljøforanstaltninger (økologisk / integreret produktion, forskning & udvikling)	Kvalitet og plantesundhedsforanstaltninger (materiel, personale-udgifter, restanalyser, forskning & udvikling)	A Tekniske foranstaltninger ⁴² (jord, fast egendom, oplagring, emballering, transport, forskning & udvikling)	B Afsætning, salgsfremme, distribution (produktions-planlægning, markedsanalyse, salgskontorer, salgsfremme, forskning & udvikling)	C Særlige miljøforanstaltninger (affaldsforvaltning, meromkostninger ved transport, forskning & udvikling)	A Generalomkostninger (administrationsomkostninger)	B Fusioner og overtagelser	C Andet (ISO 9000-systemer, ...)	
2004	I alt	1.752.309	226.029	886.477	173.305	2.040.716	226.579	107	83.686	0	0	5.389.208
	% af total	33	4	16	3	38	4	0	2	0	0	100
2005	I alt	1.203.339	356.012	903.791	177.638	3.239.895	41.780	169.895	89.467	0	0	6.181.817
	% af total	19	6	15	3	52	1	3	1	0	0	100
2006	I alt:	1.183.523	432.443	1.302.845	185.262	2.850.227	40.692	320.270	95.297	0	0	6.410.559
	% af total	18	7	20	3	44	1	5	1	0	0	100

⁴¹ 1.A: Udgifter til investeringer, der anvendes til og med høst.

⁴² 3.A: Udgifter til investeringer, der anvendes efter høst.